

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
VAZIRLAR MAHKAMASINING
MA'NAViyAT VA DAVLAT TILINI
RIVOJLANTIRISH MASALALARI
DEPARTAMENTI

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
AXBOROT TEXNOLOGIYALARI
VA KOMMUNIKATSIYALARINI
RIVOJLANTIRISH VAZIRLIGI

**AXBOROT
TEXNOLOGIYALARI
ATAMALARINING
IZOHLI LUG'ATI**

004 (038)
A90

MA'NAVİYAT VA DAVLAT TILINI RIVOJLANTIRISH
MASALALARI DEPARTAMENTI

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI AXBOROT TEXNOLOGIYALARI VA
KOMMUNIKATSIYALARINI RIVOJLANTIRISH VAZIRLIGI

«UNICON.UZ» – FAN-TEXNIKA VA MARKETING TADQIQOTLARI MARKAZI
DAVLAT UNITAR KORXONASI

AXBOROT TEXNOLOGIYLARI ATAMALARINING IZOHLI LUG'ATI

Toshkent

“Kafolat print kompaniy” nashriyoti

2022

UDK 004(038)
KBK 32.81v6
A 90

Axborot texnologiyalari atamalarining izohli lug'ati. – Toshkent:
«Kafolat print kompaniy» nashriyoti, 2022. – 824 b.

«UNICON.UZ» DUK direktori
M.M.Maxmudovning umumiy tahriri ostida

Muvofiqlashtiruvchilar:
A.Eminov p.f.n., N.Abdullayev

Musanniflar:
U.Azimov, M. Komilova, Y. Ahmedova, Sh. Adasheva

Taqrizchilar:
O.P. Axmedova t.f.n., M.H.Nazarova f.-m.f.n.

Mamlakatimizda elektron hukumat tizimining joriy etilishi natijasida davlat xizmatlarining samarali va kam xarajatli boshqaruv usuli joriy etilmoqda, natijada jamiyat va hukumat munosabatlari tubdan yangi bosqichga olib chiqiladi, fuqarolik jamiyati rivojlantirilib, hukumatning xalq oldidagi javobgarlik darajasi oshiriladi.

Ushbu lug'at O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Mamlakatimizda o'zbek tilini yanada rivojlantirish va til siyosatini takomillashtirish choratadbirlari to'g'risida"gi Farmoni ijrosi doirasida AKT sohasi xodimlari, oliy va o'rta maxsus o'quv yurtlari talabalari hamda barcha qiziquvchilar foydalanishi mumkin bo'lgan terminologik bazani shakllantirish maqsadida tuzildi.

Mazkur lug'atdan axborot texnologiyalari va kommunikatsiyalari sohasida faoliyat yurituvchi mutaxassislar, ilmiy xodimlar, tegishli ixtisoslikdagi talabalar va aspirantlar, shuningdek, AKTga qiziquvchilarning keng ommasi foydalanishlari mumkin.

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining Ma'naviyat va Davlat tilini rivojlantirish masalalari departamenti buyurtmasiga binoan O'zbek tilini rivojlantirish jamg'armasi mablag'lari hisobidan nashr etildi.

ISBN 978-9943-988-89-7

© «Kafolat print kompaniy» nashriyoti, 2022

MUNDARIJA

Kirish.....	4
A.....	6
B.....	83
D.....	116
E.....	143
F.....	166
G.....	189
H.....	202
I.....	215
J.....	253
K.....	260
L.....	338
M.....	344
N.....	418
O.....	431
P.....	457
Q.....	485
R.....	503
S.....	538
T.....	575
U.....	647
V.....	665
X.....	682
Y.....	702
Z.....	725
O'.....	728
G'.....	738
Sh.....	738
Ch.....	747
Foydalanilgan manbalar ro'yxati	822

KIRISH

Hozirgi kunda axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT) hayotimizga jadal sur'atlar bilan kirib kelmoqda. Rivojlanish shu darajada shiddatli avj olmoqdaki, bundan bir necha yillar avval biron-bir zaruriy mahsulotni uydan chiqmasdan, kompyuter orqali xarid qilish imkoniyati vujudga kelishini tasavvur qilish ham qiyin edi. Bugun esa, nafaqat mahsulotlar, balki xizmatlarni ham AKT orqali sotish va xarid qilish imkoniyati paydo bo'ldi. O'zbekiston Respublikasida zamonaviy AKTni jamiyatning barcha sohalariga joriy etish hamda ulardan foydalanish, fuqarolarning axborotga ortib borayotgan talab-ehtiyojlarini yanada to'laroq qondirish, jahon axborot jamiyatiga kirish, hamda jahon axborot resurslaridan foydalanishni kengaytirish uchun qulay shart-sharoitlar yaratilmoqda.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qator farmon va qarorlari, Vazirlar Mahkamasining bir qator qarorlari, xususan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "2022-2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi Farmonida ham AKTni yanada rivojlantirishga alohida e'tibor qaratilgan.

O'zbekiston Respublikasi Axborot texnologiyalari va kommunikatsiyalarini rivojlantirish vazirligi tomonidan AKT yo'nalishida davlat boshqaruvi tizimini yanada takomillashtirish, mamlakat iqtisodiyoti tarmoqlari va sohalarida zamonaviy axborot texnologiyalari va kommunikatsiyalarini, "elektron hukumat" tizimi hamda axborot tizimlarini jadal tatbiq etish, telekommunikatsiya infratuzilmasini va ma'lumotlarni uzatish tarmoqlarini modernizatsiya qilish bo'yicha keng ko'lamli ishlar olib borilmoqda.

Telekommunikatsiyalar, axborotni qayta ishlash va kommunikatsiyalarining yangi vositalarini ichiga oluvchi zamonaviy AKTning mislsiz rivojlanishi natijasida jamiyatni axborotlashtirishni rivojlantirish darajasi iqtisodiyotga, mudofaa qobiliyatiga, siyosatga katta ta'sir ko'rsatadi va har bir davlatning muhim geosiyosiy vazifalaridan biri hisoblanadi. O'zbekiston Respublikasining ham jahon axborot hamjamiyatida o'z o'rnini bor. Bugungi kunda AKT iqtisodiyotning barcha sohalarida zamonaviy boshqaruv tizimlarining ajralmas qismi hisoblanadi.

Mamlakatimizda hozirda iqtisodiyot tarmoqlariga AKTni joriy etish, bu jarayonning raqamlashuvi, mobillashuvi hamda sun'iy intellekt texnologiyalarini qo'llash bilan bog'liq muhim davrni boshdan kechirmoqda, axborot va kiberxavfsizlik masalalariga esa davlat siyosati darajasida katta e'tibor qaratilmoqda. Respublikada elektron hukumat tizimining joriy etilishi natijasida davlat xizmatlarining samarali va kam xarajatli boshqaruv usuli

joriy etilmoqda, natijada jamiyat va hukumat munosabatlari tubdan yangi bosqichga olib chiqiladi, fuqarolik jamiyati rivojlantirilib, hukumatning xalq oldidagi javobgarlik darajasi oshiriladi.

AKTning tez rivojlanishi natijasida taqdim etiladigan elektron davlat xizmatlari sonining oshib borishi, yangi dasturiy, apparat vositalarining yaratilishi va ularning joriy qilinishi har kuni yangidan-yangi atamalar va tushunchalarni keltirib chiqarmoqda. Bu o'z navbatida, AKTga oid ma'lumotnoma xarakteridagi nashrlar va izohli lug'atlarga bo'lgan ehtiyojni ham tobora oshirmoqda.

Atamalar lug'atini tuzishning muhim vazifalaridan biri AKT sohasida o'zbek tilini joriy qilish imkoniyatini yanada kengaytirish hamda atamalar-ning nafaqat o'zbek tilidagi ekvivalentini, balki ularning ma'nodoshini ham to'g'ri va aniq tanlash imkoniyatini yaratishdan iborat.

Ushbu lug'at O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Mamlakatimizda o'zbek tilini yanada rivojlantirish va til siyosatini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Farmoni ijrosi doirasida AKT sohasi xodimlari, oliy va o'rta maxsus o'quv yurtlari talabalari hamda barcha qiziquvchilar foydalanishi mumkin bo'lgan terminologik bazani shakllantirish maqsadida tuzildi.

Lug'at Axborot texnologiyalari va kommunikatsiyalarini rivojlantirish vazirligi, shuningdek, "UNICON.UZ" – Fan-texnika va marketing tadqiqotlari markazi" DUK Atamashunoslik va lug'atlar xizmati mutaxassislarining mehnati samarasidir. Lug'atni tuzishda texnikaga oid xorijiy adabiyotlardan, ma'lumotnomalardan, normativ hujjatlardan, o'quv qo'llanmalaridan, Xalqaro elektraloqa ittifoqi tavsiyalaridan hamda Internet materiallaridan foydalanildi.

Lug'at alifbo tartibida joylashtirilgan 10 000 ga yaqin atamani o'z ichiga oladi. Unda lotin yozuviga asoslangan o'zbek alifbosidagi atamalar, ularning ta'riflari hamda shu atamalarning ingliz va rus tilidagi muqobillari keltirilgan.

Mazkur lug'atdan axborot texnologiyalari va kommunikatsiyalari sohasida faoliyat yurituvchi mutaxassislar, ilmiy xodimlar, tegishli ixtisoslikdagi talabalar va aspirantlar, shuningdek, AKTga qiziquvchilarning keng ommasi foydalanishlari mumkin.

Lug'at yuzasidan bildiriladigan fikr-mulohazalar va takliflar uchun oldindan minnatdorchilik bildiramiz. Ular lug'atning keyingi nashrini tayyorlashda hisobga olinadi.

Bizning manzil: 100187, Toshkent sh., Mingbuloq ko'chasi, 38
«UNICON.UZ» – Fan-texnika va marketing
tadqiqotlari markazi davlat unitar korxonasi,
Atamashunoslik va lug'atlar xizmati

A

Abak

ing. - abacus

rus. - абак

Qadimgi greklar va rimliklarning tasmalarga ajratilgan taxtacha ko'rinishidagi sanoq vositasi. Sanashda toshchalar yoki tayoqchalar tasmalar bo'ylab siljutilib, sonlarning razryadlari aniqlanardi. Cho'tlar kashf qilinishi bilan abamiyatini yo'qotdi.

Aberratsiya

ing. - aberration

rus. - аберрация

Optik va elektron-optik tizimlarda tasvirlarning mayda detallari chetlarining surkalib ketishi ko'rinishida namoyon bo'ladigan buzilishi.

Abonement pochta javoni

ing. - subscription postbox

rus. - абонементный почтовый шкаф

Pochta aloqasi obyektlarida o'rnatiladigan qulflanadigan qutichalardan iborat maxsus javon bo'lib, bu qutichalar yozma xat-xabarlarini, davriy bosma nashrlarni, pochta, kuryerlik jo'natmalari va pul mablag'larining pochta o'tkazmalari kelganligi to'g'risidagi xabarnomalarni olish uchun adresatlar tomondan muayyan muddatga ijaraga olinadi.

Abonent

ing. - subscriber

rus. - абонент

Telekommunikatsiyalar operatori bilan tuzilgan shartnoma asosida telekommunikatsiyalar xizmatlaridan bevosita foydalanuvchi jismoniy yoki yuridik shaxs (yoki foydalalanuvchi).

Abonent aldovi

ing. - subscription fraud

rus. - абонентский фрод

Tovlamachilikning eng oddiy turlaridan biri, bunda abonent boshlang'ich abonent to'lovini kiritadi, keyin esa mobil aloqa qurilmisidan tinimsiz foydalanadi yoki efir vaqtini shunchaki qayta sotadi, hisoblash davri tugagandan keyin uni to'lamaydi, hisob-kitob yozuvlari bilan shug'ullanuvchi operator xizmatidan yashirinib yuradi.

Abonent autentifikatsiya kaliti

ing. - user authentication key

rus. - абонентский аутентификационный ключ

Uzunligi 128 bit bo'lgan shifrlangan ketma-ketlik. Odatda, foydalanuvchini ro'yxatga olish ma'lumotlari bilan birga abonent stansiyasining doimiy xotira qurilmasida saqlanadi.

Abonent bilan bog'lanish mumkin

bo'lmaganda chaqiruvni qayta manzillash

ing. - call forwarding not reachable (CFNRc)

rus. - переадресация вызова, когда

абонент недоступен

Abonent joylashgan vaqtda yacheykaning barcha radiokanallari band bo'lgan (radiotarmoq ortiqcha yuklangan), abonent izlash xabarlariga javob bermagan, abonent ro'yxatdan o'tkazilmagan kabi sabablarga ko'ra, abonent bilan bog'lanish mumkin bo'lmaganda kiruvchi chaqiruvlar yo'nalishini o'zgartirish imkonini beradigan xizmat.

Abonent eshittirishi

ing. - narrowcasting

rus. - абонентское вещание

1. Cheklangan sondagi abonentlar uchun dasturiy eshittirishlarni uzatish.
2. Chegaralangan hududga yo'ldoshlar orqali eshittirish bo'lib, ular bortidagi antenna har biri o'z hududiga xizmat ko'rsatadigan bir nechta tor nurni hosil qiladi.

Abonent guruhini chaqirish

ing. - fleet call

rus. - вызов абонентской группы

Muayyan abonent guruhiga kiruvchi barcha radiostansiyalar sozlangan chastotada chaqiruvni uzatish.

Abonent identifikatori

ing. - subscriber identity security

rus. - идентификатор абонента

Bevosita zavodda har bir telefonga beriladigan o'zgarimas kod. Ishlab chiqaruvchi va model kodini ichiga oladi.

Abonent interfeysi

ing. - subscriber-line interface

rus. - абонентский интерфейс

Aloqa vositalarini foydalaniluvchi (oxirgi) uskuna bilan birlashtiradigan fizik zanjirlarning texnik-texnologik parametrlari.

(Abonent) kanallar selektori

ing. - (subscriber's) channel selector

rus. - селектор (абонентский) каналов

Abonentga kabelli taqsimlash tizimi bilan ta'minlanadigan kanallar sonidan bitta kanalni tanlash imkonini deradigan qurilma.

Izoh - Bu qurilma kabelli televideniye qabulqilgichi, abonent rozetkasi yoki abonent konvertoriga ulanishi mumkin.

Abonent konvertori

ing. - subscriber's convertor

rus. - абонентский конвертор

Abonent uskunasi qismi hisoblanadigan va kabelli taqsimlash tizimi chastota kanallarini qabulqilgich mo'ljallangan kanallarga o'zgartirish uchun mo'ljallangan qurilma.

Abonent liniyasi

ing. - local loop (син. service link)

rus. - абонентская линия

1. Abonent stansiyasi bilan aloqa uzelineing kommunikatsion uskunasi o'rtasidagi liniya; ko'pincha, telekommunikatsiya tizimining «so'nggi milyasi» deb ham ataladi.

2. Mobil yo'ldoshi aloqa tarmoqlaridagi xizmat ko'rsatiladigan abonent terminali bilan yo'ldosh retranslyatori o'rtasidagi aloqa liniyasi (Mobile Satellite Service - MSS xizmati).

Abonent oxirgi (terminal) qurilmasi

ing. - subscriber terminal (unit)

rus. - абонентская оконечная

(терминальная) установка

Ma'lumotlar kanalining chetki (terminal) apparaturasi va ma'lumotlar oxirgi (terminal) uskunasi majmui.

Izoh - Modemli shaxsiy elektron hisoblash mashinasi, modemlar guruhiga ega bo'lgan katta elektron hisoblash mashinasi va tashqi tarmoqqa ulanish uchun modemga ega bo'lgan lokal hisoblash tarmog'i abonent oxirgi (terminal) qurilmasiga misol bo'ladi.

Abonent pochta javoni

ing. - subscriber postbox

rus. - абонентский почтовый шкаф

Ko'p kvartirali uyda, shuningdek, yetkazib berish uchastkasida o'rnatiladigan, yozma xat-xabarlarni, davriy bosma nashrlarni, pochta, kuryerlik jo'natmalari va pul mablag'larining pochta o'tkazmalari kelganligi to'g'risidagi xabarnomalarni adresatlarga yetkazib berish uchun mo'ljallangan qulflanadigan qutichalardan iborat maxsus javon.

Abonent pochta qutisi

ing. - post office box

rus. - абонентский почтовый ящик

Adresatlarga oddiy pochta jo'natmalari, davriy bosma nashrlar, ro'yxatga olinadigan pochta, kuryerlik jo'natmalari, pul mablag'larining pochta o'tkazmalari kelganligi to'g'risidagi xabarnomalarni yetkazib berish uchun mo'ljallangan uy (kvartira) kirishiga o'rnatilgan qulflanadigan maxsus quti.

Abonent qurilmasi

ing. - subscriber's unit

rus. - абонентское устройство

Telefon tarmog'i abonentiga kommutatsiya stansiyasiga ulanish, abonentning tanlovi bo'yicha ma'lumot uzatish, telefon tarmog'ining axborot yoki ma'lumot berish xizmatlari va suhbatlashish imkonini beruvchi qurilma.

Abonent radioliniasi

ing. - radio local loop (RLL)

rus. - абонентская радиолиния

«So'nggi milya» muammosini hal etish va olisdagi foydalanuvchilar bilan aloqa o'rnatish uchun mo'ljallangan simsiz ulanish texnologiyasi.

Izoh - Bu atama ko'proq, qishloq aloqa tarmoqlarini yaratish to'g'risida so'z bog'anda ishlatiladi.

Abonent radiotelegraf chaqiruvi

ing. - subscriber radio-telegraph call

rus. - абонентский радиотелеграфный

вызов

Ko'chma stansiyadan yoki ko'chma yer stansiyasidan chiquvchi (yoki ular uchun mo'ljallangan) hamda butun harakatlanish yo'li davomida yoki uning bir qismida ko'chma xizmat yoki ko'chma yo'ldoshi xizmat radioaloqa kanallari orqali uzatiladigan abonent telegraf chaqiruvi.

Abonent raqami

ing. - subscriber number

rus. - абонентский номер

Muayyan joy yoki mintaqada aloqa xizmatlarini ko'rsatuvchi kompaniya-operator tomonidan abonentga beriladigan telefon raqami.

Abonent raqamini termasdan takror chaqirish

ing. - automatic redial

rus. - повторный вызов абонента без набора

Otbo'ydan va bog'lanish uzilgandan keyin, mikrotelefonni telefon apparatining richagli uzib-ulagichidan olish bilan raqam terna-sdan, abonentni qayta chaqirish amalga oshi-rilishini ta'minlaydigan qo'shimcha xizmat.

Abonent stansiya qurilmasi

ing. - subscriber set

rus. - стационанное абонентское

устройство

Himoya vositalaridan hamda telefon tar-mog'ining har bir abonent liniyasi kommu-tatsion stansiyaning kirishida jihozlanadigan abonent to'plamidan iborat abonent telefon qurilmasi.

Abonent stansiyasi

ing. - user station

rus. - абонентская станция

1. Aloqa kanallari orqali axborotni uzatish/qabul qilish maqsadida, mobil aloqa tar-mog'iga ulanadigan, elektroaloqa signallarini shakllantiradigan texnik vosita.

2. Bevosita foydalanuvchida bo'lgan aloqa va axborotni qayta ishlash vositalari kompleksi.

Abonent tarmog'i

(foydalana olish tarmog'i)

ing. - subscriber network (access network)

rus. - абонентская сеть (сеть доступа)

Abonent terminallarini transport tarmog'idan, shuningdek, mahalliy aloqani transport tarmog'iga chiqmasdan foydalana olishni ta'minlaydigan mahalliy tarmoq abonent liniyalari va stansiyalarining majmui.

Abonent tarmoqlagich

ing. - system outlet

rus. - абонентский ответвитель

Bitta yoki bir nechta abonent rozetkasi ulani-shi mumkin bo'lgan tarmoq nuqtasi.

Abonent terminali

ing. - subscriber terminal

rus. - абонентский терминал

1. Abonent xonasiga o'rnatilgan va telekom-munikatsiyalar tarmog'iga ulangan, MChU o'z ichiga olgan telekommunikatsiyalar oxir-gi (terminal) apparaturasi.

Izoh - Terminal MKAni, u abonent xonasida joylashtiril-sa (umumiy foydalanishdagi telefon tarmog'i bo'ylab ma'lumotlarni uzatish uchun modem), o'z ichiga olishi mumkin, bunda «abonent terminali» tushunchasi «abo-

nent oxirgi (terminal) qurilmasi» tushunchasi bilan mos keladi.

2. Foydalanuvchi tasarrufidagi antennali, o'lchamlari kichik bo'lgan, tayanch stan-siya, yo'ldosh yoki boshqa foydalanuvchi bi-lan axborot almashishni, jumladan, aloqaga kirish, aloqa seanslarini tayyorlash va amalga oshirish, axborotni kiritish va olishni ta'min-laydigan qabul qilgich-uzatgich.

«Abonent yo'q» xizmati

ing. - «Subscriber absent» service

rus. - услуга «Абонент отсутствует»

Tarmoqqa, chaqirilayotgan abonent yo'q vaqtida, xabarnomani qayta tiklash orqali barcha kiruvchi chaqiruvlarga javob berish imkonini beradigan xizmat.

Abonent shifrlash

ing. - end-to-end encryption

rus. - абонентское шифрование

Jo'natuvchi va oluvchi o'rtasida telekommu-nikatsiyalar vositalari yordamida bevosita uzatiladigan axborotning kriptografik usullar bilan muhofaza qilinishi.

Abonent chaqiruvini

avtoinformatorga uzatish

ing. - voice box

rus. - передача вызова

абонента на автоинформатор

Abonentga kommutatsiya stansiyasining avtoinformatori bilan bog'lana olish imkoni-ni beradigan qo'shimcha xizmat.

Abonentga hamroh chaqiruv

ing. - follow me

rus. - сопровождающий вызов абонента

Abonent joyini o'zgartirganda chaqiruvni bir necha marta qayta manzillash imkoniga ega qo'shimcha xizmat.

Abonentlar darajasidagi ochiqlik

ing. - user transparency

rus. - прозрачность на уровне абонентов

Abonentlarning, o'zlarining turgan joyi va tarmoq topologiyasidan qat'i nazar, tarmoqqa ulanish imkoniyati.

Abonentlar guruhi

ing. - fleet (of users)

rus. - группа абонентов

Bitta chastotada ishlaydigan va tarmoqning

ajratilgan resurslaridan erkin foydalanish umumiy huquqlariga ega bo'lgan barcha mobil abonentlar.

Izoh - Atama, abonentlari odatda, guruhlarga bo'lingan va guruhlarning har biriga ishchi kanal doimiy birlashtirib qo'yilgan konvensional va trunking radioaloqa uchun ishlatiladi.

Abonentlarni ro'yxatga olish

ing. - subscriber logging

rus. - регистрация абонентов

Qar.: Ro'yxatga olish.

Abonentlarning bandlik darajasi

ing. - answer bid ratio (ABR)

rus. - величина занятости абонентов

Abonentlarning bandligini ko'rsatadigan katalik; javob olgan muvaffaqiyati chaqiruvlar sonining, abonent bandligidagi muvaffaqiyatsiz chaqiruvlar soniga bo'lgan nisbatga teng.

Abonentlarning mobilligi

ing. - user portability

rus. - мобильность абонентов

Aynan bitta oxirgi uskunadan foydalangan holda, abonentlarning bir tizim xizmatidan boshqasining xizmatiga ko'chib o'tish qobiliyati.

Abonentni identifikatsiyalash moduli

(SIM-karta)

ing. - subscriber identification module, SIM

rus. - модуль идентификации абонента

(SIM-karta)

Mikrochiqli plastik kartochka, uning xotirasida autentifikatsiya protsedurasini amalga oshirish uchun zarur bo'lgan identifikatsion raqam, autentifikatsiya kaliti va kriptografik algoritim saqlanadi.

Abonentning javob signali

ing. - off-hook signal

rus. - сигнал ответа абонента

Telefon aloqa liniyasi band ekanligini bildiruvchi signal. Masalan, telefon aloqasida u go'shak ko'tarilgan vaqtda, ya'ni abonent chaqiruvga javob berishni boshlaganda, trunking aloqada esa mikrotelefon go'shakning tangenti bosilganida hosil bo'ladi.

Abonentning roumingdagi profili

ing. - roaming user profile

rus. - профиль абонента при роуминге

Uy tarmog'idan tashqarida ishlayotgan mo-

bil abonent uchun ochiq bo'lgan resurslar to'g'risidagi axborot.

Izoh - Konfiguratsiya tarmoq administratori tomondan o'rnatiladi va HLR ma'lumotlar bazasiga kiritiladi. Boshqa geografik mintaqada birinchi bor aloqa kirishilganda, abonentni birlamchi qayd etish sodir bo'ladi, bunda uning tarmoqdagi profili HLR dan avtomatik ravishda chiqarib olinadi va vaqtincha VLR ga kiritiladi. Keyingi chaqiruvlarda abonentning profili to'g'risidagi bu ma'lumotlardan tizimga har bir murojaat qilinganda foydalaniladi.

Absolyut

ing. - absolute (ABS)

rus. - абсолютный

Sonning absolyut qiymatini tiklaydigan funktsiya. Masalan, ABS (-3) 3 ga teng.

Absolyut assembler

ing. - absolute assembler

rus. - абсолютный ассемблер

Absolyut kod hosil qiladigan (chiqaradigan) yig'uvchi.

Absolyut barqaror shifr

ing. - unbreakable cipher

rus. - абсолютно стойкий шифр

Shifratmni bilish, tegishli ochiq matn baholanishini yaxshilash imkonini bermaydigan shifr.

Absolyut kod

ing. - absolute code

rus. - абсолютный код

Barcha adreslar absolyut manzillar hisoblanadigan kod.

Absolyut kodlarda dasturlash

ing. - absolute coding

rus. - программирование в абсолютных кодах

Mashina komandalaridan va absolyut manzillardan foydalanib dasturlash usuli. Bunday dastur protsessor tomonidan, oldindan translyatsiya va komponovka qilinmasdan bevosita bajarilishi mumkin. Kamdan-kam hollarda, oddiy mikroprotsessorlarda o'rnatilgan tizimlarni sozlashda qo'llanilishi mumkin.

Absolyut manzil

ing. - absolute address

rus. - абсолютный адрес

Xotira yacheykasining fizik manzilini ifodalaydigan son, yani potsessor yoki kontrol-lerning manzil shinasiga joriy yacheykaga

olish imkonini beradigan manzil.
Izoh – Tizimli dasturlarda, shuningdek, barcha mumkin bo'lgan kontrollerlar va o'rnatiladigan tizimlar uchun assemblar dasturlarida qo'llaniladi.

Absolyut vektor

ing. - absolute vector

rus. - абсолютный вектор

Oxirgi nuqtalari absolyut koordinatalarda berilgan vektor.

Absolyut yo'l

ing. - absolute path

rus. - абсолютный путь

Bo'limning mantiqiy nomidan yoki asosiy tizim direktoriyasidan boshlab, fayldan foydalana olishgacha bo'lgan to'liq yo'l.

Absolyut URL

ing. - absolute URL

rus. - абсолютный URL

Veb-sahifa yoki resursning to'liq Internet yo boshqa xil manzili. Absolyut URL manzilda, nisbiy URL manzildan farqli ravishda protokolning turi va faylgacha bo'lgan to'liq yo'l ko'rsatiladi.

Misol – <http://www.cppmp.uz> yoki `file:///home/user/pict.jpg`.

Abstrakt kompyuter

ing. - abstract computer

rus. - абстрактный компьютер

Hali mavjud bo'lmagan kompyuter modeli.
Izoh – Bu atama 1930-1960-yillardagi kompyuterlar nazariyasi bo'yicha ishlarda tez-tez uchrar edi. Eng mashhur abstrakt kompyuter Tyuring mashinasidir.

Abstrakt ma'lumotlar turi

ing. - abstract data type

rus. - абстрактный тип данных

Operatsiyalar obyektlariga (ya'ni, foydalana olish funksiyalari to'plamiga) nisbatan, bu obyektlar xotirada qanday ko'rsatilganiga bog'liq bo'lmagan holda qo'llaniladigan atamalarda belgilangan ma'lumotlar turi. Ma'lumotlarning bunday turlari xususan, Ada tilida qo'llaniladi. Obyektga yo'naltirilgan dasturlarda har bir tur o'zida abstrakt ma'lumotlar turini ifodalaydi.

Abstrakt mashina

ing. - abstract machine

rus. - абстрактная машина

Ba'zi real yoki gipotetik qurilma ishlashining

barcha rasmiy tomonlarini aks ettiradigan nazariy konstruksiya. Abstrakt mashinaga misol bo'lib chetki avtomatik mashina, Post mashinasi, Tyuring mashinasi va boshqa ko'plab matematika, kibernetika, sun'iy intellekt va boshqa fanlarda o'rganiladigan modellar xizmat qilishi mumkin.

Abstrakt oynalar uchun instrumental vositalar to'plami

ing. - abstract windowing toolkit

rus. - набор инструментальных средств для абстрактных окон

Ishlab chiquvchilarga Java grafik funksiyalaridan, masalan, tugmalardan, interfeys elementlaridan, oynalardan foydalanish imkonini beradigan Java amaliy dasturlash interfeysi.

Ishlab chiquvchilarga Java grafik funksiyalaridan, masalan, tugmalardan, interfeys elementlaridan, oynalardan foydalanish imkonini beradigan Java amaliy dasturlash interfeysi.

Abstrakt sintaksis

ing. - abstract syntax

rus. - абстрактный синтаксис

1. Qo'llanilishi bitta ilova yoki platforma bilan cheklanib qolmaydigan komandalarni shakllantirish uchun xizmat qiladigan qoidalar to'plami.

2. Apparat platformaga va kodlash usuliga bog'liq bo'lmagan, ma'lumotlar tuzilmasining tavsifi.

Abstrakt tarmoq

ing. - abstract network

rus. - абстрактная сеть

Faqat abstrakt komponentlardan tarkib topgan, mavjud bo'lmagan tarmoq. Bular tarmoq modellari, kompyuter tarmoqlarining tavsiflari yoki emulyatsiyalardan biri bo'lishi mumkin.

Izoh – Ulanish huquqlarini va xavfsizlikni tekshirish, shuningdek, turli xil ilovalarni va veb-resurslarni testlashda qo'llaniladi.

Abstrakt usul

ing. - abstract method

rus. - абстрактный метод

Obyektga yo'naltirilgan dasturlashda – abstrakt tur ichida mavjud bo'lgan usul.

Abstraktlash

ing. - abstraction

rus. - абстракция

1. Modellarida keng foydalaniladigan muammoning, uni hal qilishga jiddiy ta'sir ko'rsatmaydigan aspektlarini inkor qilish prinsipi.

2. Obyektga yo'naltirilgan dasturlashda – obyektlardan yoki muayyan klasslardan umumiy xarakteristikalarini yoki umumiy qurilmalarini ajratish yo'li bilan supertur yarash jarayoni.

Abstraktlash darajasi

ing. - abstraction layer

rus. - уровень абстракции

Apparat vositalarining fizik amalga oshirilishini qandaydir mantiqiy tuzilma ostida yashirish usuli.

Abstraktlashtirish

ing. - abstraction

rus. - абстрагирование

Masalani yechish usuli bo'lib, bunda turli obyektlar umumiy tushuncha (konsepsiya) bilan birlashtiriladi, so'ngra to'plangan mohiyatlar yagona kategoriya elementlari sifatida ko'rib chiqiladi.

Adaptatsion ma'lumotlar

ing. - adaptation data

rus. - адаптационные данные

O'rnatishda dasturni belgilangan joyga yoki operatsion muhitda belgilangan sharoitlarga moslash uchun foydalaniladigan ma'lumotlar.

Adapter

ing. - adapter

rus. - адаптер

Kompyuterning periferik qurilmalarini va markaziy protsessorni birlashtirish qurilmasi, ba'zida periferik qurilmani boshqarish funksiyasini ham amalga oshiradi. Odatda, mikrosxema ko'rinishida bo'ladi va asosiy plataga joylashtiriladi, alohida plata ham bo'lishi mumkin.

Adaptiv antenna panjarasi, AAP

ing. - adaptive array antenna

rus. - адаптивная антенная решетка, AAP

1. Elektr xarakteristikalarini signal parametrlariga bog'liq holda o'zgarishi mumkin bo'lgan antenna panjarasi.

2. Xalaqitli sharoitga moslasha oladigan, yo'nalganlik diagrammasi dinamik o'zgaradigan, kuzatuvchi antenna. AAP ko'p sonli elementlardan tashkil topgan bo'lib, bunda signal faza yoki amplituda bo'yicha ajratiladi yoki kombinatsiyalanadi. Adaptiv antenna

panjarasining fazalangan antenna panjarasidan farqi shundan iboratki, AAP signal/xalaqit nisbatini maksimal ta'minlaydi, fazalangan antenna panjarasi esa, signalning maksimal darajasini kuzatadi.

Adaptiv antennalar

ing. - adaptive antennas

rus. - адаптивные антенны

Signallarni fazo-vaqt o'lchamida qayta ishlash tizimi tarkibida antenna ishineng eng yuqori samaradorligiga erishish maqsadida, signallar tarqalishi sharoitlari va xalaqitlar asosida parametrlari va xarakteristikalarining o'zgarishi muvofiqlashtirilgan antennalar.

Adaptiv differensial

impuls-kodli modulyatsiya

ing. - adaptive differential

pulse-code modulation

rus. - адаптивная дифференциальная

импульсно-кодовая модуляция

Adaptiv taxminlash va adaptiv kvantlashdan foydalangan holda raqamli siqish algoritmi.

Adaptiv guruhli kodlash

ing. - adapting group coding

rus. - адаптивное групповое кодирование

Sanoqlarning haqiqiy qiymatlarini uncha katta bo'lgan elementlar guruhi sanoqlarining kombinatsiyalari bilan almashtirgan holda kodlash.

Adaptiv hayotiy sikl

ing. - adaptive life cycle

rus. - адаптивный жизненный цикл

Loyihaning, shuningdek, o'zgartirilgan yoki moslashuvchan usullar sifatida ham ma'lum bo'lgan, o'zgartirishlarga ko'maklashadigan va manfaatdor tomonlarning yuqori darajada ishtirokini talab qiladigan hayotiy sikli. Adaptiv hayotiy sikllar, shuningdek, iterativ va inkremental hisoblanadi, biroq iteratsiyalar juda tez (odatda, uzunligi 24 hafta) bo'lishi hamda vaqtda va resurslarda qayd etilishi bilan farqlanadi.

Adaptiv interfeys

ing. - adaptive interface

rus. - адаптивный интерфейс

Elementlari foydalanuvchining tayyorgarlik darajasiga bog'liq holda o'zgaradigan interfeys.

Adaptiv kod daftari

ing. - adaptive codebook

rus. - адаптивная кодовая книга

Nutq signallarining tanlanmalari yig'ilgan kod daftari. Bu kod daftaringiz parametrlari ish jarayonida kirish signalining «nozik» tuzilmasini tahlil qilish hisobiga avtomatik ravishda yangilanib turadi.

Adaptiv kodlash

ing. - adaptive encoding

rus. - адаптивное кодирование

Ma'lumotlarni siqishda, ma'lumotlarning biror-bir ma'lum turiga oldindan sozlanmaydigan kodlash metodologiyasi. Adaptiv kodlashdan foydalanadigan dasturlar, ularning hajmini maksimal qisqartirishga erishib, siqiladigan ma'lumotlarning istalgan turiga sozlanadi.

Adaptiv korrektor/kompensator

ing. - adaptive equalizer

rus. - адаптивный корректор/компенсатор
Parametrlari signallarni qabul qilish sharoitlariga avtomatik ravishda moslashadigan qurilma. Adaptiv korrektor/ kompensatorlar signalning belgilararo buzilishlari va signallarining qabul qilish hamda uzatish apparaturasi benuqson emasligi keltirib chiqaradigan amplituda va faza buzilishlarini tuzatish uchun qo'llaniladi.

Adaptiv kuzatib borish

ing. - adaptive maintenance

rus. - адаптивное сопровождение

Dasturiy mahsulot yetkazib berilgandan keyin, o'zgartirilgan yoki o'zgaradigan sharoitlardagi uning ishlash qobiliyatini ta'minlaydigan o'zgarishi.

Adaptiv kvantlash

ing. - adaptive quantization slicing

rus. - адаптивное квантование

Ba'zi parametrlari kvantlanuvchi signalning statistik xarakteristikalariga muvofiq o'lchadigan kvantlash algoritmi.

Adaptiv marshrutlash

ing. - adaptive routing

rus. - адаптивная маршрутизация

Tarmoqning bir qismi ishdan chiqqanda, eng optimal yo'lni tanlagan holda, xabarning tarmoqda o'tish yo'lini dinamik o'zgartirish imkonini beradigan mexanizm.

Adaptiv nur

ing. - adaptive beam

rus. - адаптивный луч

Qo'shimcha xossaga ega kuzatuvchi nur; nur parametrlari yo'ldosh harakatlanayotgan vaqtda doimiy qamrov zonasini (yoki xizmat ko'rsatish zonasini) ta'minlash uchun moslashtirilgan. Nurning bu turi, doimiy cho'qqi EINQ (ekvivalent izotrop nurlandigan quvvat) ni ta'minlagan holda, adaptiv cho'qqi kuchaytirishga ega bo'lishi yoki ega bo'lmasligi mumkin.

Adaptiv oldindan aytish

ing. - adaptive prediction

rus. - адаптивное предсказание

Oldindan aytish, bunda baholash diskretlanuvchi signalning spektral xarakteristikalarini hisobga olgan holda amalga oshiriladi.

Adaptiv regeneratsiya

ing. - smart refresh

rus. - адаптивная регенерация

Yarimo'tkazgichli xotira yacheykalarida saqlanadigan axborotni yangilash protsedurasi. Bunda regeneratsiya uchun barcha so'rovlar navbatga qo'yiladi va ularga fon rejimida xizmat ko'rsatiladi (boshqa so'rovlar orasidagi pauzalarda).

Izoh - Agar to'plangan so'rovlar soni qandaydir chegara miqdoridan ortib ketsa, o'tayotgan axborotlar almashuvi kadri to'xtatilib, xotira yacheykalarining regeneratsiya sikli darhol bajariladi.

Adaptiv sahifalash

ing. - adaptive layout

rus. - адаптивная верстка

Internetga ulangan turli qurilmalarda sayt to'g'ri aks ettirilishini ta'minlaydigan va brauzer oynasining berilgan o'lchamlariga dinamik moslashadigan, veb-sahifalar dizayni.

Adaptiv siqish

ing. - adaptive compression

rus. - адаптивное сжатие

Axborot va xotirlovchi muhit turi hamda mazmuniga bog'liq ravishda siqish algoritmlarini doimiy ravishda tahlil qiluvchi va o'zgartiruvchi axborotni siqish.

Adaptiv taxminlash bilan kodlash

ing. - adaptive predictive coding (APC)

rus. - кодирование с адаптивным предсказанием

Har bir keyingi sanoq, avvalgi sanoqlar qiy-matlarining chiziqli funksiyasi va tegishli vazn koeffitsiyentlariga ko'paytmalari sifatida tasvirlanadigan, taxminlashga asoslangan nutqni kodlash usuli.

Adaptiv DSL

ing. - rate-adaptive DSL (RADSL)

rus. - адаптивный DSL

O'tkazish qobiliyatining liniya sifatiga va uzatish masofasiga dinamik sozlash imkonini beradigan uzatish tezligini sozlovchi DSL – ADSL ning adaptiv varianti.

Additiv radioxalaqit

ing. - additive interference

rus. - аддитивная радиопомеха

Xalaqit beruvchi ta'siri foydali radiosignal bilan qo'shilishi orqali aniqlanadigan radi-xalaqit.

Additiv shifr

ing. - additive cipher

rus. - аддитивный шифр

Gammani ma'lumotlarga qo'yish uchun additiv turdagi binar operatsiyadan foydalaniladigan gammalash shifri.

Addon

ing. - add-on

rus. - аддон

Qar.: Qo'shimcha, plugin

Administrator

ing. - administrator

rus. - администратор

Domen kontrollerini sozlash va boshqarish-ga, foydalanuvchilar va guruhlarining hisobga olish yozuvlarini yuritish, parollar qo'yish va ruxsat berishga, hamda foydalanuvchilarning tarmoqda ishlashiga yordam berishga mas'ul foydalanuvchi.

Izoh – Administratorlar domendan yoki domenda-gi kompyuterdan to'liq foydalana olish huquqiga ega bo'ladilar.

Administratorlar guruhi

ing. - administrators group

rus. - группа администраторов

Administratorlar huquqiga ega bo'lgan, domen yoki lokal foydalanuvchilar guruhi. Administratorlar guruhiga kiruvchi foydala-

nuvchilar fayllardan to'la ravishda erkin foydalanish va hisobga olish yozuvlarini boshqarishi huquqiga ega bo'ladilar.

Adresat

ing. - addressee

rus. - адресат

1. Internet tarmog'ini kanallari orqali ma'lumotlar uzatiladigan jismoniy yoki yuridik shaxs.
2. Pochta aloqasida – pochta, kuryerlik jo'nat-masi, pul mablag'larining pochta o'tkazmasi, telegraf xabari yoki boshqa xabar yo'llangan yuridik yoki jismoniy shaxs.

Adreslarni aniqlash protokoli

ing. - address resolution protocol (ARP)

rus. - протокол разрешения адресов

Kompyuterlarning noyob raqamli nomerlari-ni belgilaydigan protokol.

Agent

ing. - agent

rus. - агент

1. «Mijoz-server» modelida mijoz yoki server nomidan axborotni tayyorlash hamda almashishni ta'minlaydigan tizimning bir qismi. Tarmoqni boshqarish oddiy protokoli – SNMP (Simple Network Management Protocol) da boshqaruvchi tizimga tayanadi.
2. Foydalanuvchiga ko'rinmaydigan (odat-da fon rejimida ishlaydigan), hodisalar bilan boshqariladigan dastur (ya'ni, biror hodisa yuzaga kelganda qandaydir harakatni amalga oshiradigan). *nix-operatsion tizimlarida ular demon deb ataladi.

Agent-agent arxitekturasi

ing. - agent-agency architecture

rus. - агент-агентская архитектура

Hisoblashlarni ikki jarayonga (agentga) ajratish, bunda ulardan har biri mijoz-server arxitekturasi da mijoz va server rolini navbat-ma-navbat bajaradi.

Agent-robot

ing. - bot

rus. - агент-робот

U yoki bu vazifani mustaqil hal qiladigan dastur; funksional dasturiy modul.

Agregatsiyalash

ing. - aggregation

rus. - агрегирование

1. Ta'sirchanligi kamroq bo'lgan axborotni

to'plash va qiyoslash usuli yordamida ta'sirchan axborotni olish.

2. Konfidensiallik darajasi pastroq bo'lgan ma'lumotlarni umumlashtirish yoki ochiq axborot asosida konfidensial (muhofaza qilinadigan) axborotni olish usuli.

Ahamiyatli signal birligi

ing. - significant signaling unit

rus. - значащая сигнальная единица

Bir bayt xizmat axboroti va signalli axborot maydonidan iborat signal birligi. Agar xatolik bilan qabul qilingan bo'lsa, unda signalizatsiya bo'g'inini boshqaruvi orqali takrorlanadi.

Ahamiyatlilikning yo'qolishi

ing. - underflow

rus. - потеря значимости

Siljувchi nuqta (vergul) bilan bo'ladigan operatsiyalarda uchraydigan xatolardan biri. Protessor turiga, dasturlash tiliga, bajarish vaqti bibliotekalariga bog'liq holda, bu xatoni qayta ishlash turli usullar bilan, shu jumladan, apparat uzilishdan, status bitidan va h.k. foydalanib amalga oshirilishi mumkin.

Ajralish

ing. - uncoupling

rus. - развязка

Taqsimlagich yoki tarmoqlagichning ikkita chiqishi o'rtasidagi signalning so'nishi.

Ajratgich

ing. - separator

rus. - разделитель

Leksemalar yoki dasturlash tili jumllarini ajratadigan simvol.

Ajratiladigan katalog

ing. - shared directory

rus. - разделяемый каталог

Tarmoq foydalanuvchilari ulanishi mumkin bo'lgan katalog.

Ajratiladigan muhitlar

ing. - shared media

rus. - разделяемые среды

Foydalanuvchilarning umumiy aloqa liniyasidan, an'anaviy kommutatsiyalanadigan texnika vositalarisiz, jamoaviy foydalanishini ta'minlaydigan texnologiya. Atama ma'lumotlar uzatish umumiy muhiti kompyuterlarni o'zaro bog'lovchi ko'p sonli alohida li-

niyalarning o'rmini egallagan lokal tarmoqlarga taalluqli.

Ajratiladigan sahifalar

ing. - shared pages

rus. - разделяемые страницы

Bir nechta jarayonda birgalikda ishlatiladigan va ularning jadvalarida bir xil mantiqiy raqamlarga ega bo'lgan sahifalar.

Ajratiladigan (umumiy) segmentlar

ing. - shared segments

rus. - разделяемые (общие) сегменты

Bir nechta jarayon uchun umumiy bo'lgan va ularning segmentlar jadvalida bir xil mantiqiy raqamlarga ega bo'lgan segmentlar.

Ajratilgan kanal

ing. - dedicated channel

rus. - выделенный канал

1. Tayanch stansiya va mobil stansiyalardan biri o'rtasida trafik, signalizatsiya yoki ikkala turdagi axborotni uzatish uchun foydalaniladigan ikki nuqtali bog'lanish.

2. Axborotni uzatish manbai uchun doimo biriktirilgan aloqa kanali.

3. Foydalanuvchilarning ma'lum guruhiga biriktirilgan kanal (trankingli tizimlarda).

Ajratilgan kanal bo'yicha signalizatsiya

ing. - associated channel signalling

rus. - сигнализация по

выделенному каналу

Telekommunikatsiya signallarini uzatish usuli, bunda liniya signallarini va telefon tarmog'ini boshqarish signallarini almashish uchun, so'zlashuv kanalidan alohida bo'lgan individual kanaldan foydalaniladi.

Ajratilgan liniya

ing. - leased line

rus. - выделенная линия

Axborot uzatish manbaiga doimiy biriktirilgan liniya.

Ajratilgan liniya orqali

Internetdan erkin foydalanish

ing. - Internet access on leased line

rus. - доступ в Интернет

по выделенной линии

Belgilangan sifat bilan ajratilgan bog'lanish bo'yicha Internet tarmog'idan doimiy foydalana olishni taqdim etish.

Ajratilgan server

ing. - dedicated server

rus. - выделенный сервер

Faqat server, masalan, bosish serveri sifatida ishlash uchun mo'ljallangan tarmoq kompyuteri.

Ajratilgan telekommunikatsiyalar tarmog'i

ing. - private communication network

rus. - выделенная сеть телекоммуникаций

1. Foydalanuvchilarning muayyan doirasiga xizmatlar ko'rsatish uchun tijorat maqsadlarida yaratilgan telekommunikatsiyalar tarmog'i.

2. Yuridik shaxsning, umumiy foydalanishdagi telekommunikatsiyalar tarmog'iga chiqish imkoniyatiga ega bo'lmagan telekommunikatsiyalar tarmog'i.

Ajratilgan chastota

ing. - assigned frequency

rus. - выделенная частота

Ma'lum vaqt davri uchun radiostansiyaga ajratilgan ishchi chastota.

Ajratish

ing. - division

rus. - разделение

Ma'lumotlarni izolyatsiyalangan bloklarga bo'lish. Riskni kamaytirish maqsadida, ularning xavfsizligini boshqarish alohida amalga oshiriladi. Masalan, butun loyihaga ta'siri cheklash uchun, bosh loyiha ma'lumotlari loyihaning o'z xavfsizlik tizimiga ega bo'lgan, har bir tegishli bo'limiga mos keladigan bloklarga ajratiladi.

Ajratish, yoritish

ing. - highlight

rus. - выделение, подсветка

1. Invers shaklda ekranga chiqariladigan va kursorning joriy holatini ko'rsatadigan simvol, so'z, matn bloki, menu punkti, elektron jadval kataklari yoki komanda. Ko'pincha, «kursor» so'zining sinonimi sifatida foydalaniladi.

2. Tanlash ro'yxati yoki menu elementini belgilashda ishlatiladigan (ekrandagi) yoritgich.

Akkaunt

ing. - account

rus. - аккаунт

So'zma-so'z tarjimai - «qayd yozuvi». Kompyuterda saqlanadigan foydalanuvchi tavsifi. Odatda, u foydalanuvchining tarmoqdagi nomi, haqiqiy nom, parol, foydalanuvchi huquqlari va uy katalogining nomidan (agarda u bor bo'lsa) tarkib topadi.

Akkreditlash

ing. - accreditation

rus. - аккредитация

Korxonaning texnik kompetentligini hamda uning standartlar va boshqa normativ hujjatlar talablariga muvofiq, sinovlarni tashkil qilish va o'tkazish uchun, sinaladigan axborotni muhofaza qilish vositalarini ishlab chiquvchilar, tayyorlovchilar (yetkazib beruvchilar), buyurtmachilar (iste'molchilar)dan mustaqilligini rasman tan olish. Akkreditlash maxsus vakolatli organ tomonidan amalga oshiriladi.

Akkumulyator

ing. - accumulator

rus. - аккумулятор

Hisoblash natijalarini saqlash uchun mo'ljallangan xotira yacheykasi; protessorning arifmetik-mantiqiy qurilmasidagi registrlardan biri.

Aks ettirish/qayta tiklash vaqtining belgisi

ing. - presentation time stamp

rus. - метка времени отображения/ воспроизведения

Kadrlarni aks ettirish/qayta tiklash tartibini aniqliydigan belgi. Berilgan videokadming dekoder chiqishida paydo bo'lish vaqtini ko'rsatadi.

Aks ettirmoq

ing. - display

rus. - отображать

Kompyuterdagi axborotni aks ettirish uchun mo'ljallangan vizual qurilma, odatda ekranni o'zida aks ettiradi.

Aks sado nazorati

ing. - echo check

rus. - эхоконтроль

Aloqa liniyasi bo'ylab uzatiladigan raqamli axborotning ishonchliligini nazorat qilish usuli. Qabul qilingan testli ketma-ketlik qabul qilgichda saqlanadi, keyin esa, teskari kanal bo'yicha uzatgichga qaytadi va dastlabki ketma-ketligi bilan taqqoslanadi.

(aks sado)

ing. - echo

rus. - эхо сигнал (эхо)

1. Ma'lumotlar uzatish tizimlarida halqasi-mon tekshirishda foydalaniladigan nazorat signali.

2. To'g'ridan-to'g'ri deb nomlanadigan asosiy signal kelganidan keyin vaqt bo'yicha kechikib qabul qilinadigan signal, chunki u eng qisqa yo'l bilan tarqaladi.

Akselerator

ing. - accelerator

rus. - акселератор

Ba'zi platformalarda menyu punktini tanlash uchun foydalaniladigan, boshqaruvchi asosiy ketma-ketlik.

Aksessuar

ing. - component

rus. - аксессуар

Kompyuter yoki dasturiy muhit elementi; faqat butun tizim bilan birgalikda ishlatilishi mumkin, lekin uni alohida sotib olish va o'rnatish mumkin. Masalan, kompyuterning multimedia aksessuarlariga kompakt-disklar, tovush adapterlari, kolonkalar kiradi; Windows tizimida Soat, Kalkulyator, Yon daftarcha kabi ilovalar kiradigan Aksessuarlar guruhi bor.

Akslanishlar

ing. - flares

rus. - блики

1. Tasvirming videosignal datchigi yoki tiklash qurilmasi optik tizimida yorug'likning sochilishi natijasida kelib chiqadigan parazit tashkil etuvchisi.

2. Birga yaqin qaytarish koeffitsiyenti bilan sirtidan qaytarish.

Aks-sadosiz kamera

ing. - anechoic chamber

rus. - безэховая камера

Devorlari, shifti, poli radio to'lqinlarni yutuvchi materiallar bilan qoplangan xona. Aks sadosiz kameralardan cheksiz fazoni imitatsiya qilishda, asosan, radiotexnika qurilmalarini sinash paytida foydalaniladi.

AKT xavfsizligi dasturi

ing. - ICT security program

rus. - программа безопасности ИКТ

Xavf ehtimollarini boshqarish, xizmat vaziri-

falarini taqsimlash, hayot siklini boshqarish, AKT xavfsizligi maqsadlari, strategiyalari va siyosatlarini ishlab chiqish asosida tashkilot AKT tizimlari himoyasini ta'minlashga qaratilgan chora-tadbirlar tizimi.

AKT yordamida taraqqiyot

ing. - e-development

rus. - развитие с использованием ИКТ

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan ommaviy foydalanishga asoslangan ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish.

Aktiv

ing. - active

rus. - активный

Ayni vaqtda murojaat etilayotgan jarayon yoki dastur oynasi aktiv emas hisoblanadi. Operatsion tizim avtomatik tarzda klavishani bosishni yoki aktiv oynaga nisbatan bajariladigan komandani qo'llaydi. Paneldagi tanlanmagan oyna yoki belgilar aktiv hisoblanmaydi.

Aktiv ajratgich

ing. - active white space

rus. - разделитель активный

Matli va grafik elementlarni qamrab oladigan, matni ajratuvchi, matnda tematik va iyerarxik munosabatlarni ko'rsatadigan, tegishli axborotni ajratib ko'rsatadigan va matn o'qilishini osonlashtiradigan makon (maydonlardan tashqari).

Aktiv antenna

ing. - active antenna, antennafier

rus. - активная антенна

Qabul qilish yoki uzatish uchun xizmat qiladigan antenna, unda kuchaytirgich (o'zgartirgich) bevosita antennaga o'atilgan bo'ladi.

Aktiv antenna panjarasi

ing. - active antenna array

rus. - активная антенная решетка

Kuchaytirgich va chastota o'zgartirgichlarini o'z ichiga olgan aktiv zanjimning har bir nur tarqatgichda (yoki ularning guruhida) qo'llanilishi xos bo'lgan antenna turi.

Aktiv axborot obyekt

ing. - active enterprise object

rus. - активный информационный объект

Korxonada domeni sohasidagi axborotning,

ya'xlit bir butun sifatida qarab chiqish mumkin bo'lgan va umumlashtirilgan yoki real yoki abstrakt mohiyatni (obyektni) tavsiflaydigan qismi.

Aktiv axborotni muhofaza qilish vositasi

ing. - active information security product

rus. - активное средство защиты информации

Axborot chiqib ketishi mumkin bo'lgan kanaldan foydalanish imkoniyatini yo'qqa chiqaradigan yoki jiddiy ravishda kamaytiruvchi aktiv xalaqitlar vujudga keltirilishini ta'minlaydigan vosita.

Aktiv bo'lim

ing. - active partition

rus. - активный раздел

Aktiv operatsion tizim uchun yuklovchi bo'lim sifatida foydalaniladigan fizik kompyuterning mantiqiy bo'limi.

Aktiv bo'lmagan dastur

ing. - inactive program

rus. - неактивная программа

Ayni vaqtda foydalanuvchi bevosita ishlaymayotgan dastur. Odatda, dasturning ishlashi davom etadi, lekin aktiv dasturga nisbatan kamroq ustuvorlik bilan bajariladi.

Aktiv bo'lmagan oyna

ing. - inactive window

rus. - неактивное окно

Ayni vaqtda foydalanuvchi tomonidan ishlatilmayotgan dastur oynasi. Aktiv oynadan tashqari qolgan barcha oynalar aktiv bo'lmagan oynalar hisoblanadi. Sarlavhaning boshqa rangi bilan belgilanadi. Aktiv bo'lmagan oynada bajariladigan jarayonlarning afzalligi odatda, u aktiv oynadagiga nisbatan past bo'ladi.

Aktiv dastur

ing. - active program

rus. - активная программа

Protsessorni boshqaradigan dastur.

Aktiv datchik

ing. - active sensor

rus. - активный датчик

Kosmik tadqiqotlar xizmatida yoki Yerni tadqiq qilish yo'ldoshi xizmatidagi o'lchash asbobi, uning yordamida radioto'lqinlarni uzatish va qabul qilish hisobiga axborot olinadi.

Aktiv dipol

ing. - active dipole

rus. - активный диполь

Passiv dipol (reflektor yoki direktor) dan farqli ravishda o'rtasiga uzatgich yoki qabul qilgichning elektr zanjiri ulangan uzatuvchi yoki qabul qiluvchi dipol.

Aktiv direktoriya

ing. - active directory

rus. - активная директория

Microsoft kompaniyasining tarmoq komponentlarini boshqarish, himoya qilish, ulardan foydalana olish va ishlab chiqishni ta'minlash uchun mo'ljallangan mahsuloti.

Izoh - Barcha tarmoq obyektlarini ma'muriy jihatdan boshqarishning yagona instrumenti bo'lib xizmat qiladi.

Aktiv elektron muhofaza qilish qurilmasi

ing. - active dongle

rus. - активное электронное устройство защиты

Buyurtma mikrosxema asosida yasalgan, elektr dasturlashtiriladigan energiyaga bog'liq bo'lmagan xotiraga ega va parallel portga ulanadigan elektron muhofaza qilish qurilmasi.

Aktiv element

ing. - active component

rus. - активный элемент

Ma'lum bir tarzda signal yoki uzatiladigan ma'lumotlarni o'zgartiradigan qurilma.

Aktiv giperhavola

ing. - active hyperlink

rus. - активная гиперссылка

Foydalanuvchi brauzerda tanlaydigan (belgilaydigan) giperhavola. Havola «sichqoncha»ning tugmasini bosish va qo'yib yuborish oraliqidagi vaqtda aktiv hisoblanadi.

Aktiv hujum

ing. - active attack

rus. - активная атака

1. Tizimga, uzatilayotgan axborotning mazmunini o'zgartirib, kirishga urinish
2. Xavfsizlikka aktiv tahdidini o'z ichiga olgan

Aktiv hujum turi

ing. - active attack type

rus. - вид активной атаки

Ikki tizim o'rtasida, xabarlarini tutib olish va ularni shaxsiy xabarlar bilan almashtirish maqsadida, jinoyatkorni kiritish.

TKT AXBOROT RESURS MARK

Aktiv ilova

ing. - active application

rus. - активное приложение

Ayni paytda kompyuterda bajariladigan ilova.

Aktiv konsentrator

ing. - active hub

rus. - активный концентратор

Tarmoqdagi uzatilayotgan signallarning tiklanishi va kuchayishini ta'minlaydigan ulovchi qurilma. Aktiv konsentratoridan stansiyalarni tarmoqqa qo'shish yoki stansiya va serverlar o'rtasidagi masofani oshirish uchun foydalanish mumkin.

Aktiv kutish

ing. - busy wait

rus. - активное ожидание

Jarayonning, biror bir komandani kutib turib, boshqa so'rovlarga javob bermagandagi holati.

Aktiv maishiy antenna

ing. - active household aerial

rus. - активная бытовая антенна

Radio va televizion eshittirish signallarini qabul qilish hamda kuchaytirish uchun mo'ljallangan, qabul qilinadigan signallar kuchaytirgichi o'rnatilgan antenna.

Aktiv matritsa

ing. - active matrix

rus. - активная матрица

Yassi panelli displeylar ishlab chiqarishda, ekranning har bir katagida yupqa plyonkali tranzistorlardan foydalaniladigan texnologiya. Aktiv matritsa, passiv matritsaga qaraganda, ko'pgina afzalliklarga ega, masalan, yorqinligi yaxshi va ko'rish burchagi 120° dan 140° gacha.

Aktiv matritsali suyuq kristalli displey

ing. - thin-film-transistor display

rus. - жидкокристаллический дисплей с активной матрицей

Asosan portativ kompyuterlar uchun mo'ljallangan displey.

Aktiv matritsali suyuq kristalli ekran

ing. - active matrix screen

rus. - жидкокристаллический экран с активной матрицей

Aktiv matritsa asosida tasvirni shakllantirish texnologiyasi. Yupqa plyonkali (qalinligi 0,1 dan 0,01 mikrongacha) eslab qolish xususiyatiga ega tranzistorlarning matritsasiidan foydalanishga asoslangan. Texnologiyaning kamchiligi tasvir aniqligining juda yuqori darajada emasligida.

Aktiv muhofaza

ing. - active protection

rus. - активная защита

1. Tizimning holati. Bu holatda tizim xavfsizlikka tahdid manbalarini tanib oladi va bloklaydi va xavfsizlik tartibini buzishga aktiv to'sqinlik qiladi.

2. Maxsus vositalar va tizimlar yordami bilan berilgan chastotalar diapazonida aktiv niqoblangan to'siqlarni yaratish. Aktiv muhofaza maqsadi – tahminiy axborotni olish joyida signal va to'siqlar qo'shilmassida axborot signalni tanib olish imkoniyatini bermaydigan to'siqlarni yaratish.

Aktiv oyna

ing. - active window

rus. - активное окно

Operatsion tizimlarda yoki foydalanuvchining grafik interfeysi bo'lgan ilovalarda – ekrandagi ayni paytda kursor (kiritish nuqtasi) bo'lgan oyna; aktiv oyna sarlavhasi va ramka rang yoki yorqinlik bilan ajratilgan.

Aktiv qarshilik

ing. - resistance

rus. - активное сопротивление

Elektr zanjiri uchastkasining, undan oqib o'tayotgan tokka ko'rsatadigan qarshilik darajasini tavsiflaydigan kattalik. Kabelli liniyada uzunlik birligiga qayta hisoblangan uzunasiga o'lchanadigan qarshilikni baholash qabul qilingan.

Aktiv qurilma

ing. - active device

rus. - активное устройство

Signalning kuchaytirilishini amalga oshiruvchi har qanday qurilma.

Aktiv soha

ing. - active area

rus. - активная область

Foydalanuvchi tomonidan ma'lumotlar kiritilishiga javob beradigan soha, masalan: oyna, belgi yoki matnli maydon.

Aktiv tahdid

ing. - active threat

rus. - активная угроза

Telekommunikatsiyalar tizimlari yoki tarmoqning ishlash holatini qasddan ruxsat etilmagan tarzda o'zgartirishga bo'lgan har qanday tahdidi.

Izoh – Aktiv tahdidga, amalga oshirilishi natijasida xabarlarini modifikatsiyalash, yolg'on xabarlarini kiritish, aldamchilik yoki xizmat ko'rsatishni rad etish misol bo'lishi mumkin.

Aktiv ulanish

ing. - active interconnection

rus. - активное соединение

Bir ish (harakat) boshqa bir ish (harakat)ni o'zgartirishi yoki uni boshqa bir diapazonga rag'batlantirishi mumkin bo'lgan fizik o'zaro ta'sir mexanizmi.

Aktiv veb-sahifa

ing. - active webpage

rus. - активная веб-страница

Ayni paytda ochiq turgan veb-sahifa.

Aktiv xalaqitlar

ing. - active interference

rus. - активные помехи

Radioqabulqilishga radiotexnika diapazonining elektromagnit energiyasi nur tarqatgichlari vujudga keltiradigan xalaqitlar. Aktiv xalaqitlar tabiiy va sun'iy bo'ladi.

Aktiv yacheyka

ing. - active cell

rus. - активная ячейка

Elektron jadvalning tanlangan yacheykasi. Bunday yacheykaning manzili formula satrining chap qismidagi nom maydonida ekranga chiqariladi. Yacheyka aktiv bo'lgan paytda foydalanuvchi bu yacheykaga ma'lumotlarni kiritishi, o'zgartirishi yoki o'chirishi mumkin.

Aktiv yo'ldosh

ing. - active satellite

rus. - активный спутник

Radioaloqa signallarini uzatish yoki retranslyatsiya qilish uchun mo'ljallangan stansiya joylashgan yo'ldosh.

Aktivatsiya to'lovi

ing. - activation fee

rus. - плата за активацию

Abonentning aloqa tarmog'iga ilk bor ulanishidagi bir martalik to'lov.

Aktivatsiya yozuvi

ing. - activation record

rus. - запись активации

Jarayon to'g'risidagi lokal ma'lumotlar saqlanadigan stekdagi xotira sohasi.

Aktivlarni taklif qilish

ing. - asset proposal

rus. - предложение активов

O'z ichiga asosiy aktivlarni (funktional sohalarni, barcha ilovalarning umumiy darajalari va xarakteristikalarini) oladigan artefakt.

Aktivlashtirish

ing. - activation

rus. - активация

Foydalanuvchini ishlab chiquvchi kompaniyadan, muayyan kompyuterda dasturining to'liq funktsional rejimda ishlashini ta'minlash uchun zarur bo'lgan maxsus kodni olish jarayoni.

Aktivlashtirmoq

ing. - activate

rus. - активизировать

Ishchi holatga qaytarish.

Izoh – Odatda hisobga olish yozuvlari, xizmatlar yoki dasturlarning qismlariga taalluqli. Internet-saytlarda ro'yxatdan o'tgandan so'ng, foydalanuvchidan ro'yxatdan o'tganlikni tasdiqlashni talab qiladigan harakat (odatda ro'yxatga olish jarayonini tugatish uchun havola bo'yicha o'tish).

Aktivlik koeffitsiyenti

ing. - activity factor

rus. - коэффициент активности

Aloqa kanali orqali, ma'lum hajmdagi axborotni berilgan yo'nalishda uzatish uchun zarur bo'lgan vaqtning aloqa kanalini umumiy band qilish vaqtiga nisbati. Kanallari kommutatsiyalanadigan ma'lumotlar uzatish tarmoqlarida aktivlik koeffitsiyenti odatda 1 ga teng. Nutqni uzatishda bu ko'rsatgich 0,4 gacha pasayadi, chunki bunda ikkita abonent so'zlashganda pauzalar hisobga olinadi. Paketlar kommutatsiyalanadigan tarmoqlardagi asimmetrik trafik hoida esa, aktivlik koeffitsiyenti «pastga» liniyasida 0,0015 ni, «yuqoriga» liniyasida esa 0,0028 ni tashkil qiladi.

Aktivlik

ing. - activity

rus. - активность

Operatsion tizim va kompyuterining barcha

obyektlariga nisbatan qo'llaniladigan atama (masalan, qattiq va egiluvchan disklar bilan ishlaganda, ixtiyoriy ilova ishga tushganida yoki oynalar bilan ishlaganda, shuningdek, protsessorda turli vazifalarni bajarishda).

Aktivlik atributlari

ing. - activity attributes

rus. - атрибуты активности

Ishlar (harakatlar) ro'yxatiga kiritilishi mumkin bo'lgan jadvalning har bir ishi (harakati) bilan bog'langan bir nechta atribut. Aktivlik atributlari aktivlik kodlarini, o'tmishdoshning ishini (harakatini), vorisning ishini (harakatini), mantiqiy munosabatlar, kutishlar, resurslarga bo'lgan talablarni, kiritilgan sanalarni, cheklovlar va ruxsatlarni o'z ichiga oladi.

Aktivlik identifikatori

ing. - activity identifier

rus. - идентификатор активности

Faoliyatni, faoliyatning boshqa turlaridan farqlash uchun, har bir grafik ishga (harakatga) beriladigan qisqa, noyob sonli yoki matnli belgi.

Aktivlik kodi

ing. - activity code

rus. - код активности

Ishning xarakteristikalarini identifikatsiyalaydigan yoki qandaydir tarzda jadval bo'yicha faoliyatni tavsiflaydigan bitta yoki bir nechta sonli yoki matnli qiymat, hisobotlarda ish (harakat)ni saralash va tartibga solish imkonini beradi.

Aktivlik resurslariga qo'yiladigan talablar

ing. - activity resource requirements

rus. - требования к ресурсам активности

Ishchi paketda faoliyatning har bir turi uchun zarur bo'lgan resurslarning turlari va miqdori.

AKTning ijtimoiy ta'siri

ing. - social impact of ICT

rus. - социальное воздействие ИКТ

AKTning jamiyatga – mehnat va bandlikka, iqtisodiyotga, ta'lim va madaniyat sohasiga, ijtimoiy tuzilmaga, uy va oilaga, umuman kundalik hayotga ta'siri.

Akustik teskari aloqa tizimi

ing. - system of acoustic feedback

rus. - система акустической

обратной связи

Panasonic televizorlarida qo'llaniladigan akustik teskari aloqa tizimi. Ekraning ikki tomonida joylashgan ikkita AFB Dome stereodinamigidan va ekraning pastida joylashgan bitta markaziy stereodinamikdan iborat. Tizim kuchli dinamik bas tembrli sof va tabiiy ovozni ta'minlaydi. Kamay oldida joylashgan sezgirliq yuqori datchiklar tovush bosimi darajasini aniqlaydi. Berilgan parametrlardan har qanday chetga chiqish teskari aloqa tizimi orqali tovush chastotalari kuchaytirgichiga uzatiladi va parametrlar to'g'rilanadi.

Akustooptik kommutatsion asbob

ing. - acousto-optic switching device

rus. - акустооптический

коммутационный прибор

Optik kommutatsiya elementlarida kuzatiladigan akustooptik effekt hisobiga amalga oshiriladigan optik kommutatsion asbob.

Albom

ing. - album

rus. - альбом

Biror-bir distributivga jamlangan CD-disklar to'plami. Har bir disk tom deb nomlanadi.

Albomli yo'naltirilganlik

ing. - landscape orientation

rus. - альбомная ориентация

Qog'ozni yo'naltirishning ikkita usuli (hujjatning ekrandagi tasviri) dan biri, bunda qog'ozning uzun qismi uning eni bo'ladi.

Alfa kanal

ing. - alpha compositing

rus. - альфа-канал

Qisman shaffoflik effektini yaratish maqsadida tasvirni fon bilan birlashtirish jarayoni. Alfa-kanal atamasi birinchi bor 1970-yillar oxirlarida Alvi Smit tomonidan kiritilgan. GIF formati oddiy binar shaffoflikni qo'llaydi (ya'ni, har bir piksel yoki butunlay shaffof bo'lishi ham, yoki butunlay shaffof bo'lmasligi ham mumkin). PNG formati qisman shaffoflikning 254 yoki 65534 darajasini qo'llashga imkon beradi. Ishlashiga yo'l qo'ymaydi. Barcha kirish va chiqish paketlarini filtrlash OSI etalon modeling amaliy pog'onasida amalga oshiriladi. Qo'llanmalar bilan bog'liq vositachi-dasturlar TCP/IP aniq xizmatlari generatsiyalayotgan axborotni shlyuz orqali qayta yo'naltiradi.

Alfa-testlash

ing. - alpha testing

rus. - альфа-тестирование

Yangi dasturiy yoki apparat mahsulotni, uni ishlab chiqqan kompaniya ichida testlashning birinchi bosqichi.

Izoh – Odatda, dasturning barcha funksiyalarini muntazam sinab ko'rishda ifodalanadi.

Alfa-versiya

ing. - alpha version

rus. - альфа-версия

Dasturiy mahsulotning, ishlab chiquvchi va hamkorlar o'rtasida, xususan, ilovalar ishlab chiqishni boshlash maqsadida, tarqatiladigan to'liq bo'lmagan boshlang'ich versiyasi.

Algoritm

ing. - algorithm.

rus. - алгоритм

Harakatlar ketma-ketligini belgilaydigan yo'l-yo'riqlar tizimi, ular yordamida muayyan turdagi vazifalarni hal qilish uchun cheklangan sonli qadamlar ishlatilishi mumkin bo'ladi yoki yechim mavjud emasligi to'g'risida xabar beriladi.

Algoritmik

ing. - algorithmic

rus. - алгоритмический

Masalalarni operatsiyalar algoritmi asosida hal qiladigan dasturlash tili (BASIC, C, Delphi).

Algoritmik foydalana olish

ing. - algorithmic access

rus. - алгоритмический доступ

Qandaydir algoritm bo'yicha manzilni hisoblashga asoslangan foydalana olish.

Algoritmik til

ing. - algorithmic language

rus. - алгоритмический язык

Simvollar to'plami va algoritmlarni berish uchun bu simvollardan konstruksiyalar tuzish va ularni talqin qilish qoidalari tizimi.

Alias, aliasing, diskretlash xalaqiti

ing. - alias, aliasing (spatial)

rus. - алиас, алиасинг, помеха

дискретизации

1. Aks ettirilayotgan elementlar sonining belgilangan tasvimi to'g'ri ko'rsatish uchun yetarli masligi tufayli yuzaga keladigan tasvir buzilishi.

2. Analog-raqamli o'zgartirishdagi diskretlash va kvantlash natijasida yuzaga keladigan ustma-ust tushish effekti.

3. Signallarni to'g'ri kelmaydigan tezlikda diskretlash tufayli sodir bo'ladigan va diskretlangan signal spektrida diskretlash chastotasi garmonikalari atrofidagi yon polosalarning o'zaro ustma-ust tushishiga olib keladigan buzilish.

Alifbo

ing. - alphabet

rus. - алфавит

Berilgan til yoki tizimda ma'lum bir ma'nodan tartiblashtirilgan simvollar yig'indisi. Bu simvollar harflar deb ataladi. Muayyan alfavitga tegishli bo'lgan simvollardagina so'zlarni tuzishda foydalanish mumkin. Masalan, Paskal tilining alfaviti lotin harflaridan (katta va kichik harflar ajratilmaydi), raqamlar va maxsus simvollardan tuzilgan.

Alifbo-raqamli simvol; harf yoki raqam

ing. - alphanumeric character

rus. - алфавитно-цифровой символ;

буква или цифра

Punktuatsiya (tinish) belgilari, matematik va boshqaruvchi simvollar bo'lmagan simvollar to'plami.

Alifbo-raqamli, harf-raqamli, matnli

ing. - alphanumeric

rus. - алфавитно-цифровой,

буквенно-цифровой, текстовый

Kichik va katta harflarni, raqamlarni, punktuatsiya (tinish) belgilarini va ba'zi boshqaruvchi simvollarni ichiga oladigan simvollar to'plami.

Al-Jamol algoritmi

ing. - Ale Hamale algorithm

rus. - алгоритм Эль-Гамалы

Axborotni autentifikatsiya qilish (raqamli imzo) hamda shifrlash uchun foydalaniladigan diskret logarifmlash masalasi asosidagi kriptotizim.

Allofon

ing. - allophone

rus. - аллофон

Bir xil xossalarga yoki informativlikka ega bo'lgan tovushlar to'plami.

Almashinuv buferi

ing. - clipboard

rus. - буфер обмена

Ilovalar o'rtasida matnli va grafik ma'lumotlar almashinish imkonini beradigan Windows mexanizmi.

Almashtirish

ing. - replace

rus. - заменить

Matn protsessorlaridagi asosiy operatsiyalar-dan biri – matndagi biron bir so'zni izlash va boshqa bir so'zga almashtirish.

Almashtirish uchun so'zlar ro'yxati

ing. - alternate list

rus. - список слов для замены

Ayrim matn redaktorlarida mavjud bo'lgan opsiya bo'lib, tez-tez ishlatiladigan so'zlarni to'liq kiritmasdan, ularni qisqa harf birikmalari bilan almashtirish imkonini beradi. Matn redaktorining o'zi ularni tanib oladi va almashtiradi. Ro'yxat formati – SO'Z: AL-MASH-TIRILADIGAN SO'Z.

Alohida kamyob resurslar

ing. - scarce resources

rus. - особо дефицитные ресурсы

O'z tabiatiga ko'ra cheklangan va shuning oqibatida kamyob bo'lgan resurslar. Ularning qatoriga quyidagilar kiradi: chastotalarning ishchi polosalari, geostatsionar orbitadagi kosmik apparatli tizimlarning orbital vaziyatlari va boshqalar.

Alohida muhim ma'lumotlar

ing. - particularly important information

rus. - сведения особой важности

Davlat tomonidan qattiq muhofaza qilingan, davlat siri hisoblanadigan ma'lumotlar tarkibiga kiradigan ma'lumotlar.

Aloqa

ing. - communication

rus. - связь

Kelishilgan qoidalarga muvofiq, telekommunikatsiyalar vositalari yoki pochta aloqasi yordamida axborot almashinish yoki axborot yuborish.

Aloqa foydalanuvchisi

ing. - communication service user

rus. - пользователь связи

Aloqa xizmatlarini ko'rsatish shartnomasi asosida yoki bunday shartnomasiz aloqa xizmatlarini buyurishni xohlovchi yoki buyuruvchi, bu ulardan foydalanuvchi jismoniy yoki yuridik shaxs.

Aloqa kanali

ing. - data link

rus. - канал связи

Ma'lumotlar uzatilishini ta'minlaydigan tabiiy muhit va texnik qurilmalar. Aloqa kanallari analog va raqamli, telefon, telegraf, radiochastota, televizion, infraqizil hamda optik aloqa kanallariga bo'linadi. Shuningdek, ajratilgan va kommutatsiyalanadigan aloqa kanallari ham bor. Kanalning asosiy xarakteristikasi uning o'tkazish qobiliyatidir.

Aloqa liniyasi

ing. - communication line

rus. - линия связи

1. Uzatuvchi qurilmadan qabul qiluvchi qurilmaga signallarning uzatilishida foydalani-ladigan elektromagnit to'lqinlarning tarqalish doirasi.

2. Ovozli ma'lumotlar va/yoki matnli axborotni tashqi ekipaj a'zolari, havo harakatini boshqarish xizmatlari, havo fazosining boshqa foydalanuvchilari va boshqa manfaatdor shaxslar o'rtasida almashish kanali.

Aloqa operatori

ing. - communication operator

rus. - оператор связи

Tegishli litsenziya asosida aloqa xizmatlarini ko'rsatadigan yuridik shaxs yoki yakka tadbirkor.

Aloqa operatorining ta'sir doirasi

ing. - operation area of

telecommunications operator

rus. - зона действия оператора

Litsenziyaga muvofiq, aloqa operatori aloqa xizmatlarini ko'rsatishga vakolatli bo'lgan hudud (qoplash zonasi bilan mos tushmaydi).

Aloqa redaktori

ing. - linkage editor

rus. - редактор связей

Obyekt modullaridan barcha modullararo havolalarga ruxsat etgan holda yuklanadigan modulni shakllantiradigan tizimli dastur.

Aloqa redaktori va yuklagich

ing. - linker and loader

rus. - редактор связей и загрузчик

Aloqa redaktori va yuklagich vazifalari birlashtirilgan tizimli dastur.

Aloqa tarmoqlarining birgalikda ishlashi

ing. - networks interworking

rus. - взаимодействие сетей связи

Texnologik jihatdan bog'langan tarmoqlarning umumiy vazifalarni bajarish maqsadida birgalikda ishlashi.

Aloqa tizimi

ing. - communication system

rus. - система связи

Odatda, bir butunni tashkil etgan holda birkish va o'zaro ishlashga layoqatli bo'lgan alohida telekommunikatsiya tarmoqlari, uzatish tizimlari, retranslyatsiya stansiyalari, yordamchi stansiyalar va terminal uskunalari majmui.

Aloqa vositalari

ing. - communication tools

rus. - средства связи

Elektraloqasi xabarlar yoki pochta jo'natmalarini shakllantirish, qayta ishlash, uzatish yoki qabul qilib olish uchun foydalaniladigan texnik vositalar, shuningdek aloqa xizmatlarini ko'rsatishda foydalaniladigan binolar, inshootlar yoki odam yashamaydigan xonalar.

Aloqa xizmatlari sifat auditi

ing. - telecommunications

rus. - аудит качества услуг связи

rus. - аудит качества услуг связи

Aloqa xizmatlari sifat ko'rsatgichlarining belgilangan talablarga mos kelishligini mustaqil hujjatlashtirilgan tekshiruvini o'tkazish.

Aloqa xizmatlari sifati

ing. - quality of communication service

rus. - качество услуг связи

Aloqa xizmatlariga xos bo'lgan xarakteristikalarining belgilangan normativ hujjatlarga mos kelish darajasi.

Aloqa xizmatlari sifatini boshqarish tizimi

ing. - service quality management system

rus. - система управления

качеством услуг связи

Xizmatlari sifati boshqarilishini amalga oshirish ta'minlanadigan, tashkiliy tuzilma, xodimlar javobgarligi hamda vakolatlari, protseduralar, jarayonlar, resurslar majmui.

Aloqa xizmatlari sifatini nazorat qilish

ing. - monitoring of quality of

communication service

rus. - контроль качества услуг связи

Aloqa xizmatlari sifat ko'rsatgichlarining belgilangan talablarga mos kelishini tekshirish.

Aloqa xizmatlaridan foydalanuvchilarga

xizmat ko'rsatish sifati

ing. - quality of service

rus. - качество обслуживания

пользователей услуг связи

Foydalanuvchilar tomonidan baholanadigan va ularning aloqa xizmatlari sifatidan qoniq-qanlik darajasini tavsiflaydigan iqtisodiy, ijtimoiy va boshqa ko'rsatgichlar (aloqa xizmatlari parametrlari) majmui.

Aloqa yo'q zona

ing. - dead zone

rus. - зона отсутствия связи

Tayanch stansiya uzatgichidan radiosignalning ishonchli qabuli mavjud bo'lmagan soha. Ishonchsiz qabul sohalari qamrash uchun, odatda qo'shimcha retranslyatorlar o'rnatiladi.

Aloqaga kirish signali

ing. - call-up signal

rus. - сигнал вхождения в связь

Boshqa stansiya bilan ulanishga urinayotgan radiostansiyadan beriladigan xizmat signali.

Aloqalarni tabir qilish

ing. - linking

rus. - редактирование связей

Dasturni qayta ishlash bosqichi, bunda aloqa redaktori obyekt modullaridan barcha modullararo havolalarga ruxsat etgan holda yuklanadigan modulni shakllantiradi

Aloqani taqdim etish xizmati

ing. - communication service providing

rus. - услуга предоставления связи

Ma'muriyatlar o'rnatidagi kelishuv bo'yicha belgilangan va/yoki xususiy ekspluatatsiya qilish tashkilotlari tomonidan tan olingan bayonnomalarga muvofiq, foydalanuvchilar o'rnatida aloqani, jumladan, oxirgi (terminal) uskuna funksiyalarini amalga oshirishning to'liq imkoniyatini taqdim etadigan telekommunikatsiyalar xizmatining turi.

Aloqaning buzilish ehtimoli

ing. - outage probability

rus. - вероятность нарушения связи

Signal darajasining o'atilgan minimal sathdan pastga tushish ehtimoli.

Izoh - Agar ushbu shart ish vaqtining berilgan qismi davomida bajarilsa, masalan, aloqa seansining 95 foizida signal darajasi o'zgarimasdan saqlansa, aloqa ishonchli deb hisoblanadi.

Aloqaning uzilishi

ing. - disconnect

rus. - разрыв связи

Aloqa liniyasining shikastlanishi yoki dasturdagi xato tufayli kompyuterning tarmoqdan uzilishi.

Aloqaning uzoqligi

ing. - transmission distance

rus. - дальность связи

Qabul qilgich va uzatgich o'rtasida berilgan sifat bilan axborot almashinuvi ta'minlanadigan maksimal masofa.

Izoh - Chastotaga, qabul qilgich va uzatgich antenaning yer sathidan joylashish balandligiga, uzatgich quvvati va qabul qilgichning sezgirlikiga, antenna-fider qurilmalarining samaradorligiga bog'liq.

Altcoin

ing. - altcoin

rus. - альткойн

1. Raqamli bitcoin valyutasiga muqobil bo'lgan kriptovalyutaning toifasi.

Izoh - Ko'plab altcoinlar bitcoinnlarda mavjud cheklavlarni bartaraf etish maqsadida, raqobatbardosh afzalliklarga ega yangi versiyalarning yaratilishiga sabab bo'ladi.

2. Yaratilishi va nazorat qilinishi kriptografik usullarga asoslanadigan raqamli valyutaning turi. Odatda, kriptovalyutalarning hisobga olinishi markazlashtirilmagan. Ushbu tizimlarning ishlashi blokcheyn, yo'naltirilgan atsiklik graf, konsensusli reyestr va sh.k. texnologiyalarga asoslangan.

3. Bitcoindan tashqari barcha kriptovalyutalarning nomi. Birinchi altcoinlar 2011-yilda paydo bo'lgan. Ularning maqsadi bitcoin ega bo'lgan barcha texnik cheklavlardan o'tishdan iborat.

Amaldagi antenna balandligi

ing. - effective height of antenna

rus. - действующая высота антенны

1. Antenna nurlanish markazining Yer sirtining berilgan nuqtasi ustida joylashgan balandligi. Maydonni ravon taqsimlab

tasavvur qilinadigan vertikal nur tarqatgich uzunligi kabi belgilanadi, uning pastki oxiri Yer sathida joylashadi, shu bilan birga maksimal nurlanish yo'nalishida bu nur tarqatgich ko'rib chiqilayotgan antennadagi kabi maydon kuchlanganligini hosil qiladi.

2. Joy relyefini hisobga olib uzatuvchi antenaning osma balandligi.

Amaliy darajadagi shlyuz

ing. - application-level gateway

rus. - шлюз прикладного уровня

Tarmoqlararo ekranni amalga oshirish variantlaridan biri. Mualliflashtirilgan mijoz bilan tashqi xost o'rtasida bevosita o'zaro ta'sirni istisno qiladi. Barcha kiradigan va chiqadigan paketlar filtratsiyasi VOS etalon modelining amaliy darajasida amalga oshiriladi. Ilovalar bilan bog'langan vositachi dasturlar shlyuz orqali TCP/IP muayyan servislari generatsiyalaydigan axborotni qayta yo'llaydi.

Amaliy dasturiy kompleks

ing. - software application suite

rus. - прикладной программный комплекс

Yagona kompleksga birlashtirilgan ilovalar. Amaliy dasturiy kompleksga kiradigan har bir ilova mustaqil ishlashi mumkin. Ilovalarni yagona kompleksga birlashtirish, foydalanuvchi bilan ularning o'rtasida bir xil interfeyslar mavjudligini bildiradi. Masalan, Microsoft Office amaliy dasturiy kompleks keng ma'lum. Uning tarkibiga quyidagi ilovalar kiradi: Word - matn protsessori, Excel - elektron jadvallar, Access - ma'lumotlar bazasi, PowerPoint - prezentatsiya. Integratsiyalashgan tizimlardan farqi shundaki, amaliy dasturiy kompleksning har bir elementi imkoniyatlari bo'yicha integratsiyalashgan tizimlardagi analogiga qaraganda birmuncha kuchli, amaliy dasturiy kompleksda maxsus umumiy muhit yo'q. Har bir ilova ishlaydigan muhit Windows hisoblanadi.

Amaliy dasturiy ta'minot

ing. - application software

rus. - прикладное программное

обеспечение

Muayyan vazifani bajarish, masalan, matnlarni tayyorlash, ma'lumotlar bazalaridan, telekommunikatsiyalar, elektron jadvallardan foydalanish uchun mo'ljallangan dasturiy ta'minot.

Amaliy dasturlar generatori

ing. - application generator

rus. - генератор прикладных программ

Ma'lumotlar bazalarini boshqarish tizimi-ga kiradigan muayyan ma'lumotlar bazasini boshqarish dasturlarini tuzishni avtomatlash-tirish uchun mo'ljallangan dasturlar. Dastur-lar generatoridan foydalanish uchun yuqori malaka talab qilinmaydi. Shu sababli, ma'lumotlar bazasi tuzilmasini yaratish, ma'lumotlar kiritilishini va tuzatilishini, hisobotlar tu-zishni oxirgi foydalanuvchi bajarishi mumkin.

Amaliy dasturlarning ikkilik interfeysi

ing. - application binary interface (ABI)

rus. - двоичный интерфейс

прикладных программ

Argumentlarni uzatish formatlarini qat'iy belgilaydigan quyi sath interfeysi. Amaliy dasturlarning ikkilik interfeysi operatsion tizimning qaysi interfeyslari bajarilayotgan dasturga bo'ysunishi kerakligini aks etiradi.

Amaliy dasturlash

ing. - application programming

rus. - прикладное программирование

Muayyan amaliy soha yoki oxirgi foydala-nuvchi uchun vazifalarning hal etilishi.

Amaliy dasturlash interfeysi

ing. - applications programming interface (API)

rus. - интерфейс прикладного программирования

Ilova yoki operatsion tizim tashqi dasturiy mahsulotlardan foydalanish uchun taqdim eta-digan tayyor turkumlar, protseduralar, funk-siyalar, tuzilmalar va konstantalar to'plami.

Amaliy jarayon

ing. - application-process

rus. - прикладной процесс

Foydalanuvchilarning manfaatlarini uchun bajariladigan va amaliy dasturlarda tasvir-lanadigan axborotni kiritish, saqlash, qayta ishlash va berish bo'yicha turli protseduralar.

Amaliy obyekt

ing. - application object

rus. - прикладной объект

Amaliy etalon modelning, noyob ilova tu-shunchasini belgilaydigan va obyektning ma'lumotlar elementlarini belgilaydigan atribut-larni ichiga oladigan elementar komponenti.

Amaliy protsesssor

ing. - application processor

rus. - прикладной процессор

Yagona ilova bilan ishlash uchun ajratilgan, ixtisoslashtirilgan protsesssor.

Amaliy sath

ing. - application layer

rus. - прикладной уровень

1. Ochiq tizimlarning birgalikda ishlay olishi (OSI) modelining, elektron pochta va fayllar-ni ko'chirish kabi kommunikatsiya xizmatlar-ini ta'minlaydigan yuqori sathi.

2. Tarmoqda kompyuterlarning birgalikda ishlay olish usullarini tavsiflaydigan ISO OSI yetti sathli modelining yettinchi, eng yuqori sathi. Bu sathda quyi sathlarda amalga oshirilgan xizmatlardan foydalaniladi, biroq u, tarmoqda ishlatiladigan apparat vositalari xossalari to'liq ajratilgan. Amaliy sath ilovalarning, jumladan, ma'lumotlar bazala-rini boshqarish tizimi, elektron pochta vosi-talari va terminal emulyatsiya dasturlarining tarmoq operatsion tizimi bilan birgalikda ish-lash usullarini belgilaydi.

Amaliy vazifalarni dasturlash uchun

ma'lumotlar bazasining ichiga

kiritilgan interfeysi

ing. - integrated database application programming interface

rus. - встроенный интерфейс базы данных для программирования прикладных задач Borland C++ va Delphi ishlab chiqish vosi-talari va BDE ma'lumotlar bazasi mexanizmi o'rtasidagi interfeysli qatlam. Ma'lumotlar bazasiga ilovalardan kirib foydalanish-ni ta'minlan uchun xizmat qiladi. Borland International firmasi tomonidan 1992-yilda Microsoft korporatsiyasining ODBC inter-feysiga muqobil tarzda ishlab chiqilgan.

Amerika standartlar milliy instituti

ing. - American national

standart institute (ANSI)

rus. - американский национальный

институт стандартов

Korporatsiyalar, hukumat organlari va bosh-qa tashkilotlarni birlashtiruvchi, standartlar bilan bog'liq faoliyatni muvofiqlashtiruvchi (1918-yilda asos solingan) jamoat tashkilo-ti. ANSI kommunikatsiyalar va tarmoqlarni yaratish masalalariga taalluqli xalqaro stan-dartlarni ishlab chiqishda ishtirok etadi va Xalqaro elektrotexnika komissiyasi (IEC)

Xalqaro standartlashtirish tashkiloti (ISO) ning a'zosi hisoblanadi.

Amplitudaviy yo'nalganlik diagrammasi

ing. - amplitude pattern of antenna

rus. - амплитудная диаграмма направленности

Nurlanuvchi elektromagnit maydon kuchlanganlik amplitudasining o'zgaraydigan masofa uchun uzoq zonadagi θ va φ burchak koordinatalariga bog'liqligi.

Amplituda-chastotaviy

ing. - frequency slope

rus. - наклон амплитудно-частотной

характеристики

Tizimning ikki nuqtasi o'rtasidagi ma'lum ikkita chastotadagi kuchaytirish yoki susayishlarning farqi.

Izoh - Odatda, muvofiq keladigan o'tkazish polosasining chegaralariga taalluqli.

Anaglif ko'zoynak

ing. - anaglyph glasses, anaglyph spectacles

rus. - анаглифные очки

Anaglif televidion tasvimi ko'rish uchun mo'ljallangan stereoskopik ko'zoynak.

Izoh - Chap va o'ng ko'z uchun tasvimi ajratish qo'shimcha (komplementar) ranglarning ikkita optik filtri orqali ta'minlanadi.

Anaglif televideniye

ing. - anaglyph television

rus. - анаглифное телевидение

Har bir ko'zga qo'shimcha (komplementar) ranglardagi alohida tasvirlar taqdim etilgan stereoskopik televideniye.

Analitik

ing. - analytical

rus. - аналитический

Formulalarni simvollar o'zgartirish uchun mo'ljallangan dasturiy ta'minot (kompyuter algebrasi) yordamida matematik masalalarni yechish usuli.

Analitik hujum, kriptoanalitik hujum

ing. - analytical attack, cryptanalytical attack

rus. - аналитическая атака,

криптоаналитическая атака

Analitik usullardan foydalanib, kodni bilib olishga yoki kalitni topishga urinish.

Izohlar

1. Analitik hujum to'liq ajratish asosidagi hujumga qarama-qarshi holat bo'lib hisoblanadi.
2. Tasvirlarni statistik tahlil qilish, shifrlash algorit-

midagi kamchiliklarni qidirish analitik hujumlarga misol bo'lib hisoblanadi.

Analitik usullar

ing. - analytical techniques

rus. - аналитические методы

Loyiha yoki atrof muhit o'zgaruvchilarining mumkin bo'lgan o'zgarishlari va ularning boshqa o'zgaruvchilar bilan o'zaro bog'liqligi asosida potensial natijalarni tahlil qilish yoki prognozlash uchun qo'llaniladigan turli usullar.

Analizator

ing. - analyzer

rus. - анализатор

Algoritmlar, matn va h.k. larni tahlil qiladigan va shuning asosida ma'lumotlar beradigan dastur. Masalan, matndagi harflar va so'zlar sonini hisoblaydi.

Izoh - Analizatorlar o'z vazifasiga ko'ra leksik, sintaktik va semantik analizatorlarga bo'linadi.

Analog format

ing. - analog

rus. - аналоговый формат

Axborot uzatish uchun kuchlanish amplitudasi yoki chastota o'zgarishi kabi fizik o'zgaruvchilardan foydalaniladigan format.

Analog hisoblash mashinasi

ing. - analog computer

rus. - аналоговая вычислительная машина

Analog ko'rinishda taqdim etilgan ma'lumotlar bilan ishlaydigan hisoblash mashinasi, raqamli mashinalardan dasturlashning soddaligi va operatsiyalarni bajarish tezligi katta bo'lishi bilan ajralib turadi. Analog hisoblash mashinalari amalda har doim qattiq ixtisoslashtirilgan bo'ladi. Analog hisoblash mashinalarini neyrokompyuterni yaratishda yanada rivojlantirish ko'zda tutiladi.

Analog kattalik

ing. - analog size

rus. - величина аналоговая

Qiymatlari to'xtovsiz o'zgaradigan kattalik; uning aniq qiymati o'lchashni amalga oshiradigan asbobning aniqligiga bog'liq.

Analog kompyuter

ing. - analog computer

rus. - аналоговый компьютер

Harakatlari ma'lum tizimning harakatlariga mos va o'xshash ma'lumotlarni olib, ularni qayta ishlab taqdim etuvchi kompyuter.

Analog modem

ing. - analog modem

rus. - аналоговый модем

Ma'lumotlarni uzatish uchun telefoniya foydalanadigan chastota ko'lamidan (4 KHzgacha) foydalanuvchi modem. Analog modem yordamida ma'lumotlarni uzatishning eng katta tezligi 56 Kbit/s bilan cheklangan. Modem orqali ulanish paytida telefonan foydalanish mumkin emas (qo'ng'iroq qilish yoki qo'ng'iroqqa javob berish uchun ulanishni uzish lozim). Analog modemni ulash abonent yoki ATSDa maxsus jihozlarni o'rnatishni talab qilmaydi. Shunday qilib, aloqa sifati va qo'shimcha xizmatlardan foydalanish telefon stansiyasiga bog'liq (raqamni aniqlash, chaqirishni kutish va h.k.).

Analog modulyatsiya

ing. - analog modulation

rus. - аналоговая модуляция

Nurlanuvchi tebranish parametrlari (amplituda, chastota, faza) modulyatsiyalovchi kirish signali amplitudasiga proporsional o'zgaradigan modulyatsiyalash usuli.

Analog monitor (display)

ing. - analog monitor (display)

rus. - Аналоговый монитор (дисплей)

Rangli tasvirni hosil qilish uchun kulrang yoki rangli tashkil etuvchilardan iborat yo'xtovsiz shkalani bera oladigan analog videokirishi mavjud bo'lgan monitor. Izoh - VGA display - analog, EGA esa raqamli display hisoblanadi.

Analog-raqamli kompyuter, gibrid kompyuter

ing. - hybrid computer

rus. - аналого-цифровой компьютер,

гибридный компьютер

O'zida raqamli va analog hisoblash mashinalarini birlashtirgan kompyuter tizimi.

Izoh - U ishlab chiqarish jarayonlarini boshqarish tizimlarida, robot texnikasida va murakkab tizimlarni modellashtirishda qo'llaniladi.

Analog-raqamli qabul qiluvchi-uzatuvchi optoelektron modul

ing. - analogue (digital) receiving-transmitting optoelectronic module

rus. - аналого-цифровой приемно-передающий оптоэлектронный модуль

Analog (raqamli) qabul qiluvchi va uzatuvchi optoelektron modullar funksiyalarini bajara-

digan uzatuvchi-qabul qiluvchi optoelektron modul.

Analog signal

ing. - analogue signal

rus. - аналоговый сигнал

Axborotni ifodalaydigan miqdoriy xarakteristikasi vaqtning istalgan onida, uzluksiz interval doirasidagi istalgan qiymatni qabul qiladigan signal.

Animatsiya, multiplikatsiya

ing. - animation

rus. - анимация, мультипликация

1. Rasmlarda yoki oddiy obyektlarda harakat illyuziyasini yaratish san'ati, texnika va texnologiyasi. MPEG-4 da sintetik obyektlarni bazaviy statik obyektini bir marta uzatish va obyektning dinamik o'zgarishlarini tavsiflovchi xabarlarini qo'shimcha uzatishdan iborat kodlash usuli.

2. Harakat illyuziyasini yaratish uchun ekran-ga bir-biridan juda kam farqlanadigan tasvirlar ketma-ketligini uzatish. Izoh - Dastlab multiplikatsion filmlarda qo'llanilgan. Buning uchun tasvirlar ketma-ketligi sifatida ko'rinadigan jarayonlarning vaqt davomida rivojlanishi modellashtiriladi.

Animatsiyalangan GIF

ing. - animated GIF

rus. - анимированный GIF

Tezda aks ettirilib, harakatlanuvchi tasvirni yaratuvchi GIF formatidagi tasvirlardan iborat fayl.

Aniq autentifikatsiya

ing. - explicit authentication

rus. - явная аутентификация

Parol bo'yicha yoki tuzilmaysiz autentifikatsiya qilish jarayonida o'zgaraydigan, oldindan shakllantirilgan kriptografik kalitlardan foydalanib autentifikatsiya qilish jarayoni.

Aniq imzo

ing. - indisputable signature

rus. - бесспорная подпись

Inkor qilish protokolidan foydalaniladigan raqamli imzo sxemasi imzo qo'yuvchining o'z xabarini inkor etishining oldini olish imkonini beradi.

Aniq siljish

ing. - precision offset

rus. - точное смещение

Tasvir eltuvchilari chastotalarining satrlar

muayyan funksiyasi va esh-
ittirish televideniyesi shu tizim maydonlari-
ning chastotasi hisoblanadigan hamda I Hz
ga teng yuqori aniqlikda qo'llab-quvvatla-
nadigan kattalikka siljishi.

Aniqlamoq

ing. - detect

rus. - обнаружить

Operatsion tizimning yangi uskuna va uning
sozlashlarini aniqlash protsedurasi.

Aniqlangan potensial zaifliklar

ing. - encountered potential vulnerabilities

rus. - потенциальные

обнаруженные уязвимости

Baholash obyektining, baholash bajarila-
yotganda baholovchi tomonidan identifikat-
siya qilingan, funksional xavfsizlik talablari
buzilishi uchun ishlatiladigan potensial zaif
joylari.

Aniqlik

ing. - definition, resolution

rus. - четкость

Televizion tasvir detallarining keskinlik chorasi.

Misol – Vertikal bo'yicha aniqlik, gorizon-
tal bo'yicha aniqlik.

Aniqlikni tekshirish jadvali

ing. - resolution test chart

rus. - таблица проверки четкости

Televizion tasvirning aniqligini tekshirish
uchun mo'ljallangan televizion sinov jadvali.

Anonim

ing. - anonymous

rus. - анонимный

Foydalanuvchining aniq nomini ko'rsatmas-
lik. Ko'pincha nom IP-manzili yoki elektron
pochta manzili bilan almashtiriladi.

Anonim kirish

ing. - anonymous logon

rus. - анонимный вход

Tizimga yoki biror resursga login yoki parol
nomini kiritmasdan kira olish usuli.

Izoh – Ko'pincha veb-saytlarda va FTP-serverlarda
qo'llaniladi. Ehtiyotkorlik bilan foydalanishni talab eta-
di, chunki xavfsizlik muammolariga ega va ko'pincha
flud/spamga olib keladi.

Anonim qo'ng'iroqlarning

takomillashtirilgan rad qilinishi

ing. - enhanced anonymous

call rejection (EACR)

rus. - усовершенствованное

отклонение анонимных звонков

«Chaqirayotgan liniya identifikatsiyasini
taqiqlash» xizmatidan foydalanuvchi abo-
nentlar tomonidan bo'ladigan chaqiruvlar-
ni qaytarish imkonini beradigan xizmat. Bu
xizmat abonentlarga:

- barcha anonim qo'ng'iroqlarni qaytarish;

- barcha anonim qo'ng'iroqlarni tovushli
pochtaga qayta yo'llash;

- barcha anonim qo'ng'iroqlarni belgilangan
raqam orqali filtrlash uchun ilova serveriga
qayta yo'llash imkonini beradi.

Anonimayzer

ing. - anonymizer

rus. - анонимайзер

Foydalanuvchi maxfiyligini saqlovchi dastur
yoki veb-sahifa.

Izoh – Internet bilan ishlayotganda xavfsizlik
maqsadlarida, shuningdek, buzg'unchilar tomonidan
izni yo'qotishda qo'llaniladi.

Anonimlik kaliti

ing. - anonymity key

rus. - ключ анонимности

Autentifikatsiya qilish protsedurasida shif-
lash orqali foydalaniladigan yordamchi kalit
(abonent bilan bog'lanmagan).

Anonimlikni saqlash dasturi (vositasi)

ing. - anonymizer

rus. - программа (средство) сохранения
анонимности

Interneta ishlash paytida xavfsizlik maqsad-
larida foydalaniladigan dastur.

Antenna

ing. - aerial, antenna

rus. - антенна

Radioto'lqinlarni bevosita nurlantirish va qa-
bul qilish uchun mo'ljallangan qurilma. Ant-
ennalar bajaradigan vazifasiga ko'ra qabul
qiluvchi, uzatuvchi va qabul qiluvchi-uzatuv-
chi antennalarga ajratiladi. Antennalar nurlan-
tiriladigan (qabul qilinadigan) radioto'lqinlar
diapazoni, chastota bo'yicha qoplashi, nurlan-
tirish yoki qabul qilish yo'nalishi, ishlash
prinsipi va konstruktiv bajarilishi bilan farq
qiladi. Antennaning asosiy parametrlari va
xarakteristikalarini: yo'naltirilgan ta'sir koeffi-
tsiyenti, yo'nalganlik diagrammasi, nurlanish
qarshiligi, to'lqin qutblanishining turi.

Antenna aperturasi

ing. - aperture of antenna

rus. - апертура антенны

Sirt maydoni, bunda shu antenna bilan elektromagnit to'liqlar energiyasini asosiy nurlantirish va/yoki qabul qilish amalga oshiriladi.

Antenna diapazoni

ing. - antenna bandwidth

rus. - диапазон антенны

Antenna parametrlari belgilangan chegaralarda bo'ladigan (joylashadigan) chastotalar diapazoni yoki to'liqlar uzunligi diapazoni.

Antenna effektivligi

ing. - antenna efficiency

rus. - эффективность антенны

Antennaning elektr signalni elektromagnit nurlanishga aylantirish va uni kerakli yo'nalishga (va aksincha) yo'naltirish qobiliyati.

Antenna ekvivalenti

ing. - artificial antenna, dummy antenna

rus. - эквивалент антенны

Antennani imitatsiyalovchi elektr zanjir yoki qurilma.

Izoh - Uzatgichni sozlashda fider o'miga oxirgi kaskadga antenna ekvivalenti ulanadi.

Antenna elementi

ing. - aerial element

rus. - антенный элемент

Birlamchi yoki ikkilamchi nur tarqatgich.

Antenna-fider qurilmasi

ing. - antenna feeder device

rus. - антенно-фидерное устройство

Antenna va radiouzatgich chiqishi (radiopriyomnik kirishi) hamda antennaning kirishi (chiqishi) o'rtasidagi barcha konstruktiv elementlar.

Izoh - Antenna-fider qurilma radioaloqa, radioeshitirish, televideniye tizimlarida signallarni uzatish uchun shuningdek, signallarni uzatishda radioto'liqlardan foydalaniladigan radiotexnika tizimlarida qo'llaniladi.

Antenna-fider trakti

ing. - antenna-feeder path

rus. - антенно-фидерный тракт

Antenna bilan birgalikda uzatish liniyasi.

Izoh - Antenna-fider trakti tuzilishining muhim vazifalaridan biri bir necha yuqori chastotali stvollarni bitta umumiy antenna-fider trakti signallari bo'ylab bir vaqtda mustaqil uzatish hisoblanadi. Antenna-fider trakti tarkibiga antennalar, (koaksial yoki to'liqin

o'tkazgich) fider liniyalari, chastotaviy bo'lish uchun (o'ta yuqori chastotalarning polosali filtrlari, ferrit sirkulyatorlar) va stvollarni qutbli ajratish (qutbli selektorlar, qutblanish korrektorlari) uchun qurilma, shuningdek, gemetizatsiyalanadigan qo'shimcha, ferrit ventillar, to'liqlarning yutilish filtrlari va b.ka kiradi.

Antenna fideri

ing. - aerial feeder

rus. - антенный фидер

Uzatgich yoki qabul qilgichni antennaga ulash uchun xizmat qiltuvchi ikki simli liniya yoki to'liqin o'tkazgich. Fiderning vazifasi yuqori chastotali tebranishlarni fider yordamida to'liqlar nurlanishiga va uni qizdirishga imkoni boricha energiya yo'qotmay uzatishdan iborat.

Antenna kirishi

ing. - antenna entrance

rus. - антенный ввод

Antenna va u bilan bog'langan aktiv uskuna o'rtasidagi yo'l.

Antenna ko'zgusi chetidan

energiyaning sizib chiqishi

ing. - spillover loss

rus. - утечка энергии за

край зеркала антенны

Parabolik antenna asosiy ko'zglasining chetidan energiyaning «oqib chiqishi», shuningdek, nurlanishning ko'zgu chetlarida va ko'zgu sirti notekisliklarida sochilishi (ya'ni, yon nurlanishdagi yo'qotishlar).

Antenna kommutatori

ing. - antenna switch, duplexer, polyplexer

rus. - антенный коммутатор

Turli antennalarni radiouzatuvchi markazning turli uzatgichlariga yoki radioqabul markazining qabul qilgichlariga birlashtiradigan kommutator.

Antenna kuchaytirgichi

ing. - antenna amplifier

rus. - антенный усилитель

Shovqinning kichik koeffitsiyentiga ega bo'lgan, antenna bilan bevosita bog'langan kuchaytirgich.

Antenna maydoni

ing. - antenna farm

rus. - антенное поле

Cheklangan hududda joylashgan antenna-fider qurilmalariga ega antennalar guruhi.

Antenna-machta

ing. - mast antenna

rus. - антенна-мачта

Stvoli uzatuvchi antenna sifatida foydalaniladigan, izolyatsiyalovchi tayanchga vertikal o'rnatilgan metall machta.

(Antenna) nurini mexanik skanlash

ing. - mechanical scanning of beam (of the antenna)

rus. - механическое сканирование луча (антенны)

Antennani burish vositasida amalga oshiriladigan antenna nurini skanlash.

Antenna nurlatgichi

ing. - exciter of antenna

rus. - облучатель антенны

Uzatuvchi antennaning asosiy aktiv zonasi ni nurlatish yoki qabul qiluvchi antennaning aktiv zonasidan energiya oqimini to'plash uchun qo'llaniladigan har qanday nurlantiruvchi tuzilma.

Antenna ochilishining soyalanishi

ing. - the shading of the antenna aperture

rus. - затенение раскрыва антенны

Nurlagich va antenna ko'zgusining qaytaruvchi sirti o'rtasida konstruktiv elementlar mavjudligi tufayli antenna nurlanishi samaradorligining pasayishi, ochilishning soyalanishi odatda yon yuproqlar bo'yicha nurlanish darajasining oshishiga olib keladi.

Antenna panjarasi

ing. - aerial lattice

rus. - антенная решетка

Muayyan tarzda fazalangan elektromagnit to'lqinlar nur tarqatgichlari qatoridan tashkil topgan murakkab antenna. O'zgaraydigan yo'nalganlik diagrammasiga ega va yo'nalganlik diagrammasi elektron boshqariladigan (fazalangan antenna panjaralari) antenna panjaralari ajratiladi.

(Antenna panjarasi nurini) elektr skanlash

ing. - electrical scanning (of array beam)

rus. - электрическое сканирование

(луча антенной решетки)

Nurlantiruvchi elementlardagi toklar yoki maydonlardagi amplituda-fazaviy taqsimlash elektr boshqarish vositasida amalga oshiriladigan antenna panjarasi nurini skanlash.

(Antenna panjarasi nurini)

fazaviy skanlash

ing. - phase scanning (beam array)

rus. - фазовое сканирование

(луча антенной решетки)

Toklar yoki maydonlarning fazaviy taqsimlanishi uning nurlantirish elementlarida o'zgarishida amalga oshiriladigan antenna panjarasi nurini skanlash.

(Antenna panjarasi nurini) skanlash

ing. - scanning of beam of array

rus. - сканирование

(луча антенной решетки)

1. Antenna panjarasi nurini fazoning ma'lum sektorida boshqarib siljitish.

2. Maksimal nurlanish yo'nalishini yoki antenna panjarasining qabulini fazoda ma'lum qonunga ko'ra o'zgartirish.

(Antenna panjarasi nurini)

skanlash fazoviy sektori

ing. - scan space

rus. - пространственный сектор

сканирования (луча антенной решетки)

Antenna panjarasining nurini skanlash amalga oshiriladigan fazoviy burchak.

(Antenna panjarasi nurini)

chastotaviy skanlash

ing. - frequency(-controlled) scanning

rus. - частотное сканирование (луча

антенной решетки)

Qo'zg'atadigan manbaning tebranish chastotasini o'zgartirish vositasida amalga oshiriladigan antenna panjarasi nurini skanlash.

(Antenna panjarasi yo'nalganlik

diagrammasining) difraksiya yuproqlari

ing. - diffraction lobes (of the antenna array)

rus. - дифракционные лепестки

(диаграммы направленности

антенной решетки)

Yo'nalishi antenna panjarasining ko'paytiruvchisi maksimal yuproqlarining, uning asosiy yaproq'idan tashqari, yo'nalishi bilan aniqlanadigan antenna panjarasi yo'nalganlik diagrammasining yaproq'i.

Antenna panjarasini ko'paytiruvchi

ing. - array factor

rus. - множитель антенной решетки

Antenna panjarasining yo'nalganlik diagrammasini tavsiflaydigan ifodadagi, joylashishi va nisbiy qo'zg'atilishi shu anten-

na panjarasini kabi bo'lgan, izotrop nurlantiruvchi elementlardan iborat gipotetik antenn panjarasining yo'nalganlik diagrammasiga mos keladigan, ko'paytiruvchi.

(Antenna panjarasining) burchak-chastota sezgirligi

ing. - angular-frequency sensitivity
(of antenna array)

rus. - углочастотная чувствительность
(антенной решетки)

Antenna panjarasi nuri yo'nalishining chastotani o'zgartirish bilan skanlash jarayonida signal chastotasining nisbiy o'zgarishiga nisbati bilan aniqlanadigan kattalik.

Antenna panjarasining burchak-chastota xarakteristikasi

ing. - angular-frequency characteristic of antenna array

rus. - углочастотная характеристика антенной решетки

Antenna panjarasi nuri yo'nalishining nurlantiriladigan yoki qabul qilinadigan signal chastotasiga bog'liqligi.

(Antenna panjarasining)

dastlabki nurlatgichi

ing. - primary irradiator (of array)

rus. - первичный облучатель
(антенной решетки)

Fider bilan bog'langan va fazoviy qo'zg'atishga ega antenna panjarasi elementlarini nurlantirishni qo'zg'atish uchun mo'ljallangan yoki fazoviy va fider qo'zg'atilishni birkiruvchi antenna yoki antennalar guruhi.

Antenna panjarasining diagramma hosil qiladigan sxemasi (yo'nalganlik diagrammasini shakllantirgich)

ing. - beamformer

rus. - диаграммообразующая схема антенной решетки (формирователь диаграммы направленности)

1. Asosiy yaproqlaming maksimumlari shakli va/yoki yo'naltirilganligi bilan farqlanuvchi yo'nalganlik diagrammasiga mos keladigan nurlantiruvchi elementlarning toklari yoki qo'zg'atilish maydonlarini bir necha amplituda-fazaviy taqsimlashni shakllantirish uchun mo'ljallangan qurilma.

2. Ishning berilgan algoritmlariga muvofiq antenaning yo'naltirilgan xususiyatlarini o'zgartira oladigan diagramma hosil qiluvchi sxema.

Antenna panjarasining

fazoviy qo'zg'atilishi

ing. - array space feed

rus. - пространственное возбуждение антенной решетки

Antenna panjarasini, uni birlamchi nurlagich bilan nurlantirish yo'li orqali qo'zg'atish.

Antenna panjarasining

fiderli qo'zg'atilishi

ing. - array feed

rus. - фидерное возбуждение

антенной решетки

Antenna panjarasining nurlantiruvchi elementlarini shu elementlarga birkiruvchi fider vositasida qo'zg'atish.

Antenna panjarasining

ketma-ket qo'zg'atilishi

ing. - series excitation of array

rus. - последовательное возбуждение антенной решетки

Antenna panjarasining fiderli qo'zg'atilishi, unda fiderning har bir keyingi tarmoqlanishiga avvalgi tarmoqlanish fideri bilan qo'zg'atilgan nurlantiruvchi elementda nurlanmagan quvvat kiritiladi.

Antenna panjarasining kirish

bo'yicha yo'nalganlik diagrammasi

notekislik koeffitsiyenti

ing. - coefficient of unevenness

pattern input array

rus. - коэффициент неравномерности

диаграммы направленности по входу антенной решетки

Yo'nalganlik amplitudaviy diagrammasi darajasining, ko'p kirishli antenna panjarasining ushbu kirishi orqali ishlashda θ qayd etilgan burchakda ϕ azimut funksiyasi kabi, uning maksimal qiymatidan eng ko'p nisbiy og'ishi.

Antenna panjarasining

parallel qo'zg'atilishi

ing. - shunt excitation of the array

rus. - параллельное возбуждение

антенной решетки

Antenna panjarasining, umumiy fiderni har biri nurlantiruvchi element bilan birlashadigan bir nechta fiderga, tarmoqlash yo'li bilan fiderli qo'zg'atilishi.

Antenna panjarasining qadami

ing. - array pitch

rus. - шаг антенной решетки

panjarasining qo'shni nurlantiruvchi elementlari markazlari o'rtasidagi masofa.

(Antenna panjarasining) ta'minot sxemasi
ing. - feed circuit

rus. - схема питания (антенной решетки)
Antenna panjarasining yo'nalganlik diagrammasini nur tarqatgichlarning ta'minot zanjiriga ulangan fazaaylantirgichlar yordamida boshqarishni ta'minlaydigan sxema.

Antenna platformasi

ing. - antenna platform

rus. - антенная платформа

Odatda, chastotalarning turli diapazonlaridagi, umumiy platformaga o'rnatilgan, bir nechta antennadan iborat konstruksiya.

Antenna polotnosi

ing. - antenna curtain

rus. - антенное полотно

Bitta tekislikda joylashgan birlamchi yoki ikkilamchi nur tarqatgichlarning majmui.

Antenna posangisi

ing. - antenna counterpoise

rus. - противовес антенны

O'tkazgich yoki yerdan izolyatsiyalangan, radiouzatgich chiqishidagi (radioqabulqilgich kirishidagi) biron uchga, ikkinchi uchiga antenna ulanadigan, o'tkazgichlar guruhi.

Antenna qaytargichi (reflektor)

ing. - reflector of antenna

rus. - отражатель (рефлектор) антенны

Elektromagnit to'lqin yo'nalishi va quvvat oqimi zichligini o'zgartirishga xizmat qiladigan ma'lum bir sirt ko'rinishidagi antennaning ikkilamchi nur tarqatgichi.

(Antenna) suyrisimon moslamasi

ing. - radome (of antenna)

rus. - обтекатель (антенны)

Antennani atrof-muhit ta'siridan saqlashda ishlatiladigan, radioshaffof va yetarlicha mustahkam materialdan tayyorlangan himoya qoplamasi.

Antenna yaprog'ining kengligi

ing. - sidelobe beamwidth

rus. - ширина лепестка антенны

Antenna yo'nalganlik diagrammasi yap-

rog'ining ikkita yo'nalishi o'rtasidagi burchak, uning chegaralarida maydon kuchlanganligi ma'lum qiymatgacha pasayadi.

Antenna yo'nalganlik diagrammasi yon yuproqlarining darajasi

ing. - levels of sidelobes of antenna pattern

rus. - уровни боковых лепестков диаграммы направленности антенны

Yo'nalganlik diagrammasi yon yuproqlarining asosiy maksimum kattaligiga nisbati.

Antenna yo'nalganlik

diagrammasining kengligi

ing. - beamwidth

rus. - ширина диаграммы

направленности антенны

Antenna yo'nalganlik diagrammasining ikkita yo'nalishi o'rtasidagi burchak, uning chegarasida maydon kuchlanganligi ma'lum qiymatgacha pasayadi.

Antenna yo'nalganlik diagrammasining keyingi yaprog'i

ing. - posterior lobe of the antenna,

backlobe of the antenna

rus. - задний лепесток диаграммы

направленности антенны

Antenna yo'nalganlik diagrammasining yaprog'i, uning yo'nalishi asosiy yaprog' burchagiga nisbatan teng yoki 180° ga yaqin.

Antenna yo'nalganlik diagrammasining yuproqlarini qayta ulash

ing. - lobe switching (of antenna)

rus. - переключение лепестков диаграммы

направленности антенны

Har biri ma'lum xizmat zonasiga mos keladigan yuproqlarning (nurlarning) vaqt-vaqti bilan ketma-ket o'zgartirib turilishini ta'minlaydigan ko'p yaprog'li antenna yo'nalganlik diagrammasining boshqarish usuli.

(Antenna) yo'nalganlik

diagrammasining yaprog'i

ing. - lobe (of directivity pattern)

rus. - лепесток (диаграммы

направленности антенны)

Minimal nurlanishning ikkita qo'shni yo'nalishlari bilan cheklangan doiraning ichida joylashgan antenna yo'nalganlik diagrammasining qismi.

Antenna yo'nalganlik

diagrammasining «yo'yilishi»

ing. - antenna pattern deterioration

rus. - «рассыпание» диаграммы направленности антенны

Nurlanishlarning yaqin joylashgan buyumlardan qaytishi tufayli yaqin ta'sir zonasida antenna xarakteristikalarining yomonlashuvi.

Antenna-o'zgartirgich

ing. - antennaverter

rus. - антенна-преобразователь

Chastota o'zgartirgich o'matilgan antenna.

Antennadan tashqari radionurlanish

ing. - radio radiation besides antenna

rus. - радиоизлучение помимо антенны

Radioqabul qilish va radiouzatish qurilmalari korpusi, bog'lovchi kabellar, uzul va blokla-rining tutashgan joylaridagi beixtiyoriy nurlanish.

Antennalardan tarqalgan

signallarni qo'shish

ing. - summing up diversity signals from antennas

rus. - сложение разнесенных сигналов от антенн

Signallarni, istalgan signalning kuchlanishini oshirish uchun antennalarning ko'pligidan kogerent ko'paytirish usuli.

Antennani pasaytirish

ing. - downlead

rus. - снижение антенны

Vertikal yoki pastki uchi fider bilan yoki radioqabul qilgichning kirishi bilan bog'langan, boshqa uchi esa antennaning yuqori qismi bilan bog'langan sim ko'rinishidagi antenna qismi.

Antennani yerga ulash

ing. - earthing of antenna

rus. - заземление антенны

Yerni yoki ikkinchi uchiga antenna ulanadigan radiouzatgich (radiopriyomnik kirishi) bitta chiqish uchi bo'lgan harakatdagi korpusini ulashni ta'minlaydigan o'tkazgich yoki o'tkazgichlar guruhi.

Antennaning absolyut kuchaytirish ko'effitsiyenti

ing. - antenna absolute gain

rus. - абсолютный коэффициент

усиления антенны

Etalon antenna erkin fazoda joylashgan izotrop antennani aks ettirganda, ushbu yo'nalishdagi antennani kuchaytirish ko'effitsiyenti.

Antennaning amaldai uzunligi

ing. - effective length of antenna

rus. - действующая длина антенны

1. Antennaning yo'nalganlik diagrammasi asosiy yaprog'ining yo'nalishi bilan qabul qilish joyidagi maydon kuchlanganligiga keladigan radioto'lqinda to'g'rilanadigan, undan foydalanishning, uzatish va qabul qilishda elektr yurituvchi kuchning nisbatiga teng bo'lgan, samaradorligini tavsiflaydigan antenna parametri.

2. Maksimal nurlanish yo'nalishida ko'rib chiqilayotgan antenna kabi, maydon kuchlanganligi kattaligini hosil qiladigan, tok bir tekis taqsimlanadigan chiziqli simmetrik vibrator uzunligi.

Antennaning dastlabki nur tarqatgichi

ing. - primary radiator of antenna

rus. - первичный излучатель антенны

Fider bilan bog'liq (fiderdan ta'minotni oladigan) antennaning nur tarqatuvchi elementi.

Antennaning fizik uzunligi (balandligi)

ing. - physical length (height) of antenna

rus. - физическая длина (высота) антенны
Antenna polotnosining metrik uzunligi (balandligi).

Antennaning foydali ish ko'effitsiyenti

ing. - efficiency

rus. - коэффициент полезного действия

Qurilmadan olinadigan foydali quvvat nisbatiga unga berilayotgan quvvat teng bo'lgan ko'effitsiyent.

Antennaning himoya ta'siri ko'effitsiyenti

ing. - front-to-back ratio of an antenna;

reduction factor of an antenna

rus. - коэффициент защитного действия антенны

Asosiy yo'nalishdagi antennada hosil qilingan maydon kuchlanganligining asosiy yo'nalishga qarama-qarshi yo'nalishdagi maydon kuchlanganligi nisbatiga teng ko'effitsiyent.

Antennaning kuchaytirish ko'effitsiyenti

ing. - antenna gain

rus. - коэффициент усиления антенны

Antennaning yo'nalganlik xususiyatlarini tavsiflovchi parametr. Antennaning maksimal nurlanishi yo'nalishidagi nurlanish quvvatining shu yo'nalish va shu kirish quvvati berilganidagi yarimto'liqlik dipolning nurlanish quvvatiga nisbati. Shuningdek, izotrop antennaga nisbatan ham aniqlanishi mumkin. Birinchi holda dBd birliklarida, ikkinchi holda dBi birliklarida aniqlanadi.

Antennaning normalangan yo'nalganlik diagrammasi

ing. - normalized antenna pattern

rus. - нормированная диаграмма направленности антенны

Nurlanish intensivligi uning maksimal qiymatiga nisbatan normalangan antennaning yo'nalganlik diagrammasi.

Antennaning pastga og'ishi

ing. - antenna downtilt

rus. - наклон антенны вниз

Antenna asosiy yaproq'ining gorizontal tekislikka nisbatan pastga yo'naltirilganligi.

Izoh - Antennaning pastga og'ishi mexanik yoki elektr jihatdan bajarilishi mumkin, agar ikki usul ham qo'llanilsa, ularning harakati jamlanadi.

Antennaning to'liq ichki qarshiligi

ing. - antenna impedance

rus. - полное входное сопротивление антенны

Antennaning kirish qisqichlarida o'lchangan zanjirning to'liq elektr qarshiligi.

Antennaning vertikal

yo'nalganlik diagrammasi

ing. - vertical directivity pattern

rus. - вертикальная диаграмма направленности антенны

Antennaning muayyan vertikal tekislikdagi yo'nalganlik diagrammasi.

Antennaning yelpig'ichsimon

yo'nalganlik diagrammasi

ing. - fan antenna pattern

rus. - веерная диаграмма направленности антенны

Antennaning bir tekislikda keng va boshqa tekislikda tor yo'nalganlik diagrammasi.

Antennaning yon yaproq'i, yon yaproq

ing. - sidelobe

rus. - боковой лепесток

антенны, боковой лепесток

Antennaning asosiy va orqa yaproqlaridan tashqari, yo'nalganlik diagrammasining istalgan yaproq'i.

Izoh - Yon yaproqlarning boshqa stansiyalarda salbiy ta'siri seziladi, chunki yon yaproqlardan nurlanuvchi signallar xalqati manbai hisoblanadi. O'z navbatida, yon parraklar orqali qabul qilinadigan signallar mazkur stansiya qabul qilgichida signal/ shovqin nisbatini yomonlashtirishi mumkin.

Antennaning yo'nalganligi

ing. - directivity of the aerial

rus. - направленность антенны

Antennaning radioto'liqlarni boshqa yo'nalishlarga nisbatan ma'lum yo'nalishlarda samaraliroq nurlantirish yoki qabul qilish qobiliyati.

Antennaning yo'nalganlik diagrammasi

ing. - antenna pattern

rus. - диаграмма направленности антенны

1. Ma'lum tekislik yoki konusning turli yo'nalishlarida antennaning kuchayish koefitsiyentiga proporsional bo'lgan kattalikka qutbli yoki dekart koordinatalarni ifodalaydigan egri chiziq.

2. Nurlanish yoki qabul qilish intensivligini fazoviy taqsimlash diagrammasi.

Antennaning yo'naltirilgan

ta'sir koefitsiyenti

ing. - directive antenna gain

rus. - коэффициент направленного действия антенны

1. Antennaning nurlanish quvvatini, boshqa teng sharoitlarda qabul qilishning aniq nuqtasida maydonning bir xil kuchlanganligini saqlash sharti bilan, uni izotrop antenna bilan almashtirishda, necha marta ko'paytirish kerakligini ko'rsatuvchi son.

2. Berilgan yo'nalishda antenna vujudga keltiradigan maydon kuchlanganligi kvadrating barcha yo'nalishlar bo'yicha maydon kuchlanganligi kvadrating o'rtacha qiymati nisbatiga teng koefitsiyent.

Anti-aliaslash

ing. - anti-aliasing

rus. - анти-алиасинг

Qar.: Silliqlasih.

Antifedingli antenna

ing. - antifading antenna

rus. - антифединговая антенна

Интерференцион со'nishlarni susaytirish uchun

gorizontga qarab katta burchaklar ostida kamaytirilgan nurlanishli antenna.

Aperiodik antenna

ing. - aperiodic antenna

rus. - аперриодическая антенна

Nisbatan keng chastotalar polosasiga ega antenna, uning asosiy xarakteristikalarini (to'liq kirish qarshiligi, yo'naltirilganlik) berilgan chastotalar polosasida o'zgarimas bo'lib qoladi.

Apertura burchagi

ing. - acceptance angle, aperture angle

rus. - апертурный угол

Optik tolaning chetiga tushadigan optik o'q va yorug'lik nuri o'rtasidagi maksimal burchak, bunda tolaning o'zagida ichki to'liq qaytish sharti bajariladi.

Aperturali antenna

ing. - aperture antenna

rus. - апертурная антенна

O'ta yuqori yoki ultra yuqori chastotalar antennasi, bunda nurlantirish va qabul qilish uning aperturasini orqali sodir bo'ladi.

Apogey

ing. - apogee

rus. - апогей

Yerning markazidan maksimal masofada joylashgan Yer yo'ldoshi orbitasidagi nuqta. Apogey Yer yo'ldoshining apoastronomi hisoblanadi.

Apparat interfeysi

ing. - hardware interface

rus. - аппаратный интерфейс

Hisoblash tizimining sezish mumkin bo'lgan elementlarini: mexanik, galvanik, elektromagnit, signal elementlarini yoki tashuvchilarni belgilash formatini fizik birlashtirish usuli.

Apparat monitori

ing. - hardware monitor

rus. - аппаратный монитор

Kompyuter tizimining unumdorligini tahlil qilish uchun, bu tizim elektron signallarini to'g'ridan-to'g'ri o'qiydigan qurilma.

Apparat moslik

ing. - hardware compatibility

rus. - аппаратная совместимость

Konstruktiv uzellar, bloklar, platalar va h.k.larning o'zaro almashina olishi yoki qo'shilish imkoniyati (masalan, ajratgichlar bo'yicha moslik).

Apparat muhiti

ing. - hardware environment

rus. - аппаратная среда

Ilovani bajarishda foydalaniladigan apparat vositalari.

Apparat ta'minoti

ing. - hardware.

rus. - аппаратное обеспечение

Tizim yoki tarmoq tarkibiga kiradigan elektron, elektr va mexanik qurilmalar kompleksi.

Izoh - Apparat ta'minotiga kompyuter va mantiqiy qurilmalar, tashqi qurilmalar va diagnostika apparaturalari, energetika uskunalarini, batareyalar va akkumulyatorlar kiradi.

Apparat ta'minotning

kengayadigan interfeysi

ing. - extensible firmware interface (EFI)

rus. - расширяемый интерфейс

аппаратного обеспечения

Operatsion tizim va uskunaning past sath funksiyalarini boshqaradigan mikrodsturlar o'rtasidagi interfeys, uning asosiy vazifasi tizim ulanganda uskunani ohista initsiallash va boshqaruvni operatsion tizim yuklagichiga berish. EFI ning dastlabki spetsifikatsiyasi Intel tomonidan ishlab chiqilgan.

Apparat (texnik) vositalari

ing. - hardware

rus. - аппаратные (технические) средства

1. Ma'lumotlarni qayta ishlash uchun foydalaniladigan vositalar.
2. Hisoblash texnikasida foydalaniladigan barcha mexanik, elektr va elektron uskunalar.

Apparat tezlatgich

ing. - hardware accelerator

rus. - аппаратный ускоритель

Butun tizim yoki uning alohida kichik tizimi unumdorligini oshirish uchun, qandaydir cheklangan to'plam funksiyalarni bajaradigan qurilma.

Apparat token

ing. - hard token

rus. - аппаратный токен

Qurilma egasini identifikatsiya qilish, axborot resurslaridan xavfsiz tarzda uzoqdan kira olish uchun foydalaniladigan kompakt qurilma.

Izoh – Apparat tokenlarga smart-karta, brelok kiradi.

Apparat to'xtab qolish; dasturiy xato

ing. - glitch

rus. - аппаратный сбой;

программная ошибка

Apparatura qandaydir elementining vaqtinchalik ishlamay qolishi tufayli yuzaga keladigan uzilish; dasturiy ta'minotdagi tushunarsiz yoki tasodifiy xato.

Apparat uzilish

ing. - hardware interrupt

rus. - аппаратное прерывание

Kompyuter ishidagi, komanda orqali yuzaga keltiriladigan dasturiy uzilishlardan farqli ravishda, klavishalarning bosilishi, tashqi qurilmalardan bo'ladigan uzilish, ta'minot to'xtab qolishidan bo'ladigan uzilishlar, kompyuter ishini nazorat qilish sxemalaridan bo'ladigan uzilishlar kabi tashqi voqealarga javoban, kompyuter sxemalari tufayli yuzaga keladigan uzilish.

Apparat vositasida muhofaza qilish

ing. - hardware security

rus. - аппаратная защита

Apparat vositalardan, masalan, chegaraviy registrlardan yoki qulflar va kalitlardan elektron hisoblash mashinasidagi ma'lumotlarni muhofaza qilish uchun foydalanish.

Apparat yordamida amalga oshirish

ing. - hardware support

rus. - аппаратная реализация

Kompyuter tizimi muayyan funksiyalarining apparat vositalar yordamida amalga oshirilishi.

Apparat yordamida nazorat qilish

ing. - hardware check

rus. - аппаратный контроль

Qurilmalarning ishlashidagi xatoliklarni aniqlash maqsadida, apparat vositalar bilan amalga oshiriladigan avtomatik nazorat.

Apparatdan apparatgacha

bo'lgan so'zlashuvlar

ing. - conversations from the set to the set

rus. - разговоры от аппарата к аппарату

Telefonning aniq raqamini ko'rsatgan holda buyurtma berilgan, to'lanadigan davri chaqiruvga kim javob berishidan qat'iy nazar, chaqiriluvchi raqam javob bergan vaqtdan boshlab hisoblanadigan so'zlashuv.

Izoh – Qo'shimcha apparatlardan to'g'ridan-to'g'ri izlash usuli bilan so'zlashuv, alohida ko'rsatmalar muayyan shaxsga va boshqalarga nisbatan berilmasa, apparatdan apparatga so'zlashuv kabi ko'rib chiqiladi.

Apparatli xatcho'p

ing. - hardware bookmark

rus. - аппаратная закладка

Axborot tutib olish maxsus elektron qurilmasi. U muhofaza qilinayotgan axborotni ruxsatsiz olish maqsadida axborotlashtirish obyekti (ma'lumotlarni uzatish tarmog'i)ga konfidensial tarzda o'rnatiladi yoki ulanadi.

Apparatxona shkafi

ing. - apparatus closet

rus. - аппаратный шкаф

Qar.: Telekommunikatsiya shkafi.

Applet

ing. - applet

rus. - апплет

HTML-sahifalarda joylashtirilgan Java tili-dagi uncha katta bo'lmagan amaliy dastur.

Izoh – Appletlar lokal kompyuterning ma'lum resurslaridan foydalana olish bo'yicha cheklolarga ega ekanligi va tarmoqdagi (mazkur applet yuboriganidan tashqari) boshqa kompyuterlar bilan aloqa taqiqlanganligi bilan to'liq Java-illovalardan farqlanadi.

Aqliy hujum

ing. - brainstorming

rus. - мозговой штурм

Predmet soha ekspertlaridan yoki komanda a'zolari guruhidan foydalangan holda, muammolarni hal qilish yoki g'oyalarni risklarni aniqlash uchun foydalanilishi mumkin bo'lgan, kreativlik va ma'lumotlar to'plashning umumiy usuli.

Aqliy rivojlanish koeffitsiyenti

ing. - intelligence quotient

rus. - коэффициент умственного развития

Aqliy (intellektual) qobiliyatni baholash uchun testlash orqali aniqlanadigan ko'rsatgich.

«Aqlii shahar»

ing. - smart city

rus. - «умный город»

Buyumlar Interneti (IoT) ga ega bo'lgan, kommunikativ va axborot texnologiyalarining o'zaro bog'langan tizimi, u tufayli shahar ichki jarayonlarni boshqarish soddalashadi, aholining turmush darajasi yaxshilanadi. Intellektual shahar ikkita muhim vazifani bajaradi:

- ma'lumotlar to'plash va boshqaruv vakillariga berish;

- ma'muriyat va shaharliklar o'rtasida teskari aloqani yo'lga qo'yish.

«Aqlli shahar»ning ijobiy tomonlari, fuqarolarning hayot darajasini oshirishdan va tahliliy ko'nikmalarni qo'llash talab etilmaydigan faoliyatni avtomatlashtirish tufayli, ishchi jarayonlarning xarajatlarini kamaytirishdan iborat.

«Aqlli tarmoq»

ing. - smart network

rus. - «разумная сеть»

Ma'lumotlar uzatishdan tashqari murakkab axborot xizmatlarining rang-barang turlarini taqdim qiluvchi kommunikatsiya tarmog'i.

Qar.: Intellektual tarmoq.

Aralash

ing. - miscellaneous

rus. - смешанный

O'z tarkibiga bittadan ortiq komponentni oluvchi.

Aralash xalaqit

ing. - mixed interference

rus. - смешанная помеха

Tovush signali kanalidagi har qanday yot kuchlanish.

Aralash yuqori chastotalar

ing. - mixed high frequencies

rus. - смешанные высокие частоты

Tasvir signalining, rangli tasvirda axromatik tiklanishi uchun mo'ljallangan, yuqori chastotali tashkil etuvchilari.

Aralash o'qitish

ing. - blended learning

rus. - смешанное обучение

Sinfda individual o'qitishni va axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan innovatsion foydalanishni ichiga oladigan pedagogik model.

Aralashish

ing. - shuffle

rus. - перемешивание

1. Shifrlashdan keyin simvollar ketma-ket kelish tartibining o'zgarishi.

2. Kommutatsiyalashda kanallar o'zaro almashuvi.

Aralashtirgich

ing. - mixer

rus. - смеситель

Bir nechta elektr signalni qo'shish uchun qo'llaniladigan, bir nechta kirishi va umumiy chiqishi bo'lgan qurilma.

Aralashtirib yuborish

ing. - confusion

rus. - перемешивание

Shifrovchi o'zgartirishning ma'lumotlar elementlari o'rtasidagi aloqadorlikni murakkablashtirish xossasi. Bu narsa, ochiq matn, kalit va shifrlash o'rtasidagi funksional va statistik bog'lanishning tiklanishini qiyinlashtiradi.

Arbitr

ing. - arbiter

rus. - арбитр

Jihozlar (vositalar) o'rtasida ziddiyatlarni hal qiluvchi vosita.

Arbitraj

ing. - arbitration

rus. - арбитраж

Raqobatlashadigan so'rovlarni va tezkor xotira qurilmasi yoki periferik qurilmalar kabi kompyuter resurslarini boshqarishda foydalaniladigan qoidalar to'plami.

Arbitrli protokol

ing. - protocol with arbiter

rus. - протокол с арбитром

1. Bir yoki bir nechta manfaatdor bo'lmagan vakolatli tomonlar (atributlar) dan foydalaniladigan kriptografik protokol. Vakolatnoma, protokolning barcha ishtirokchilari arbitring har qanday tasdiqlashi yoki harakatlari to'g'ri va haqiqiy ekanligini tan olishlarini bildiradi.

2. Kriptografik protokol, bu protokolda ishtirokchilar o'rtasidagi bahs-munozaralarni hal qilish uchun arbitraj talab qilinadi. Arbitrli protokollar ikki sinfga ajratiladi. Pessimistik protokollarda arbitr protokolni

seansida ishtirok etishi kerak. Optimistatik protokollarda – faqat ishtirokchilar o'rtasida nizolar yuzaga kelgan holda arbitrnng ishtirok etishi talab qilinadi.

Argument

ing. - argument

rus. - аргумент

Komandani, komanda faylini yoki makrokomandani buyurishda aniq harakatlar yoki xususiyatlarni ifodalovchi simvollar to'plami. Ishga tushiriladigan fayldan so'ng yoziladi. Dasturlashda – mustaqil o'zgaruvchi (odatda, manzil yoki boshqa kattalikka havola sifatida xizmat qiladi).

Arifmetik amal

ing. - arithmetic operation

rus. - арифметическая операция

1. Arifmetik operator sonli argumentlarga tatbiq qilinadigan amal.

2. Arifmetikaning fundamental amallardan biri, masalan, ikkilik arifmetik amallar (qo'shish, ayirish, ko'paytirish, bo'lish), unar operatsiya va absolyut kattalikni olish operatsiyasi, shuningdek, operatsiya kodi arifmetik amalni ko'rsatadigan komanda.

Arifmetik ifoda

ing. - arithmetic expression

rus. - арифметическое выражение

Ustida arifmetik amallar bajariladigan obyektlar operandlar bo'lib hisoblanadigan ifoda.

Arifmetik kodlash (Xaffman kodlashi)

ing. - arithmetic coding (Huffman coding)

rus. - арифметическое кодирование

(кодирование Хаффмана)

Ma'lumotlarning ko'p uchraydigan elementlari qisqaroq kod bilan, kam uchraydigan elementlari esa uzunroq kod bilan kodlanadigan kodlash. Qisqa kodlarning ancha ko'p bo'lishi hisobiga, umumiy o'lcham boshlang'ich o'lchamdan kichik bo'ladi.

Arifmetik-mantiqiy qurilma

ing. - arithmetic-logic unit

rus. - арифметико-логическое устройство

Protessorning, uning arifmetik va mantiqiy komandalarini bajaruvchi qismi, u shuningdek, siljish komandalarini ham bajaradi. Siljuvchi vergulli qiymatlar ustida amallar FRU blokida, xotirani boshqarish va tashqi qur-

ilmalar bilan o'zaro aloqa qilish esa MMU blokida amalga oshiriladi.

Ariza beruvchi

ing. - applicant

rus. - заявитель

1. Autentifikatsiya qilish maqsadida foydalana olish administratori hisoblanadigan obyekt. Talabgor foydalana olish administratori nomidan autentifikatsiya ma'lumotlari almashinuvini amalga oshirish uchun zarur bo'lgan vazifalarni bajaradi.

2. Davlat xizmatlari taqdim etadigan organga, og'zaki, yozma yoki elektron shaklda davlat xizmati taqdim etilishi to'g'risida so'rov bilan murojaat qiladigan jismoniy yoki yuridik shaxs yoki ularning vakolatli vakillari.

Arnlik

ing. - arity

rus. - арность

Funksiya yoki operator argumentlarining soni. Ba'zi dasturlash tillarida funksiyalar argumentlarning o'zgaruvchi soniga ega bo'ladi (o'zgaruvchan arnlik).

Artefakt

ing. - artifact

rus. - артефакт

1. Tasvir, tovush va videoning yo'qotishlar bilan siqishni qo'llash natijasida yuzaga keladigan sezilarli buzilishi.

2. Tasvir raqamli signalining, uni shakllantirish, uzatish yoki qabul qilish jarayonida yuzaga keladigan va ekranda ko'rib aniqlanishi mumkin bo'lgan buzilishi.

«Arxi» tizimi

ing. - archive

rus. - система «архи»

Anonim fayllarni ko'chirish protokoli orqali foydalanish mumkin bo'lgan fayllarning joylashgan o'mini aniqlash uchun mo'ljallangan, taqsimlangan tizim. Butun dunyo bo'ylab joylashgan bir necha ming fayl-serverlardagi 2,5 milliondan ortiq fayl nomlari va direktoriylar to'g'risidagi axborot saqlanadigan katta megabaytni o'zida ifodalaydi.

Arxitektor

ing. - architect

rus. - архитектор

Tizimlarning arxitekturasi uchun javob beradigan odam, komanda yoki tashkilot.

Arxitektura

ing. - architecture

rus. - архитектура

1. Murakkab obyekt modelini, tuzilmasini, bajariladigan funksiyalarni va komponentlarining o'zaro aloqadorligini belgilovchi konsepsiya. Tarmoq arxitekturasi uning asosiy elementlarini, bu elementlarning xususiyatini va birgalikda ishlash topologiyasini belgilaydi. Axborot tizimining arxitekturasi, uning umumiy mantiqiy tashkil qilinishini, dasturiy-apparat ta'minotini tavsiflaydi, kodlash usullarini bayon qiladi va tizim bilan foydalanuvchi interfeysini belgilaydi.

2. Hisoblash tizimi apparat-dasturiy vositalarining umumiy tuzilmasi.

Arxitektura boshqaradigan o'zgarish

ing. - architecture-driven modernization (ADM)

rus. - модернизация, управляемая от архитектуры

Qiziqtiradigan tizimning mavjud dasturiy aktivlarini tushunish va rivojlantirish jarayoni.

Arxitektura tavsifi

ing. - architecture description

rus. - описание архитектуры

Arxitekturani ifodalash uchun qo'llaniladigan ishchi mahsulot.

Arxitektura tuzilmasi

ing. - architecture framework

rus. - структура архитектуры

Manfaatdor tomonlar hamjamiyati yoki muayyan qo'llanish sohasida yaratilgan arxitekturalarni tavsiflash uchun mo'ljallangan shartli belgilar, prinsiplar va amaliyot.

Arxitekturaga bo'lgan qarash

ing. - architecture viewpoint

rus. - точка зрения на архитектуру

Muayyan tizim manfaatlarini tizimlashtirish uchun arxitekturaviy taqdim etishni tashkil etish, talqin qilish va undan foydalanishning shartlilikini belgilaydigan ishchi mahsulot.

Arxitekturani ishlab chiqish

ing. - architecting

rus. - разработка архитектуры

Tizimning hayotiy siklida arxitekturani amalga oshirishda, ta'minlash hamda yaxshilashda tushunish, aniqlash, ifodalash,

hujjatlashtirish, hamkorlik, tegishli sertifikatlash jarayoni.

Arxitekturaviy loyihalash

ing. - architectural design

rus. - архитектурное проектирование

Kompyuter tizimini ishlab chiqish uchun asos yaratish maqsadida, apparat va dasturiy komponentlar to'plami hamda ularning interfeyslarini aniqlash jarayoni.

Arxitekturaviy tuzilma

ing. - architectural structure

rus. - архитектурная структура

Tizim komponentlari hamda ularning ichki va tashqi birikmalarining jismoniy yoki mantiqiy joylashishi.

Arxiv

ing. - archive

rus. - архив

Faylda, yoki bitta yo bir nechta magnit tasvirda saqlangan va saqlangan fayllar, papkalar hamda boshqa ma'lumotlar to'plami.

Arxiv fondi

ing. - archive fund

rus. - архивный фонд

O'zaro tarixiy va mantiqiy bog'langan arxiv hujjatlarining majmui.

Arxiv ma'lumoti

ing. - archival

rus. - архивная информация

Uzoq vaqt davri maboyunda hisoblanadigan (ba'zida yoziladigan) ma'lumot. Arxiv ma'lumoti saqlanadigan muhit, odatda ma'lumot barqaror (ya'ni, aniq va buzilmasdan) qoladigan muayyan eng kam hayot vaqtiga ega bo'ladi.

Arxiv sahifasi

ing. - archival page

rus. - архивная страница

Yozuv sifatida saqlanadigan mazmun.

Arxivator

ing. - archivist

rus. - архиватор

Arxiv fayllarini tuzuvchi va ular bilan ishlash uchun mo'ljallangan dastur.

Arxivdan chiqarish

ing. - decompression

rus. - разжатие

Arxivdagi siqilgan ma'lumotlarni odatdagi holatga keltirish.

Arxivlamoq

ing. - to archive

rus. - архивировать

Rezerv fayllarni va ular bilan o'zaro bog'liq bo'lgan har qanday jurnallarni, odatda belgilangan vaqt davri mobaynida saqlash.

Arxivlash

ing. - archivation

rus. - архивирование

Hujjatlar, ma'lumotlar yoki dasturlarning nusxalarini, ularni uzoq muddat saqlash uchun (optik disklar va magnit disklarda) yaratish, shuningdek, ular buzilgan holatlarda rezerv nusxalarini yaratish jarayoni. Arxivlash, arxivatorlar deb nomlanadigan maxsus amaliy dasturlardan foydalanib yozuvlar fizik uzunligini siqish ostida boradi.

Arxivlash tizimi

ing. - backup system

rus. - система архивации

Fayllarni saqlash va tiklash protseduralarini bajarish uchun mo'ljallangan apparat va dasturiy vositalar to'plami.

Asbob

ing. - tool

rus. - инструмент

Qo'yilgan vazifani bajarish uchun mo'ljallangan usul, modul, dastur va h.k.

Asimmetrik autentifikatsiya qilish usuli

ing. - asymmetric authentication method

rus. - асимметричный метод

аутентификации

Autentifikatsiya qilish axborotining barchasidan ikkala tomon birgalikda foydalanmaydigan autentifikatsiya qilish usuli.

Asimmetrik dastur

ing. - asymmetric application

rus. - асимметричное приложение

Asosiy vazifasi ma'lumotlarni dekodlashdan iborat bo'lgan dastur.

Asimmetrik klasterizatsiya

ing. - asymmetric clustering

rus. - асимметричная кластеризация

Kompyuter klasterini tashkil qilish, bunda

bitta kompyuter ilovani bajaradi, qolganlari esa bekor to'xtab turadi.

Asimmetrik kriptografik algoritim

ing. - asymmetric cryptographic algorithm

rus. - асимметричный

криптографический алгоритм

Shifrlash va deshifrlash uchun turli kalitlardan foydalaniladigan, shifrlash yoki tegishli deshifrlashni bajarish algoritmi.

Asimmetrik ko'p

protssessorli qayta ishlash

ing. - asymmetric multiprocessing

rus. - асимметричная

многопроцессорная обработка

Har bir protssessor o'zining vazifasi yuzasidan, masalan, biri operatsion tizim uchun, boshqa biri ma'lumotlar bazalarini boshqarish tarmog'i uchun javob beradigan ko'p protssessorli tizimni tashkillashtirish.

Asimmetrik multiprotssessorli tizim

ing. - asymmetric multiprocessing

rus. - асимметричная

мультипроцессорная система

Protssessorlari o'z funksiyalari bo'yicha ixtisoslashgan ko'p protssessorli kompyuter tizimi.

Izoh - Har bir protssessorga spetsifik topshiriq beriladi, asosiy protssessor o'ziga bo'ysunadigan protssessorlarning ishini rejalashtiradi.

Asimmetrik operatsion tizim

ing. - asymmetrical operating system

rus. - асимметричная

операционная система

Tizim protssessorlaridan faqat bittasida, amaliy vazifalarni boshqa protssessorlarga taqsimlab, bajariladigan tizim.

Asimmetrik raqamli abonent liniyasi

ing. - assymetrical digital

subscriber line (ADSL)

rus. - асимметричная цифровая

абонентская линия

Ma'lumotlarni nisbatan yuqori tezlikda uzatishini ta'minlaydigan modimli texnologiya (8 Mbyte/s abonentga yo'nalishi bo'yicha, 1 Mbyte/s abonentdan chiquvchi yo'nalishda).

Izoh - Dial-up texnologiyasi bilan taqqoslaganda uning qo'shimcha imkoniyati shundan iboratki, telefon liniyasi qo'ng'iroqlar uchun bo'sh bo'lib qoladi va kompyuter doimo Internet tarmog'iga ulangan bo'ladi.

Asimmetrik siqish

ing. - asymmetrical compression

rus. - асимметричное сжатие

Tasvirni siqish uchun uni tiklashga qaraganda ko'proq qayta ishlash vositalari talab etadigan tizim. Odatda, dasturlarni kompakt-disk kabi eltuvchilarda ommaviy tarqatishda foydalaniladi.

Asimmetrik trafik

ing. - asymmetric traffic

rus. - асимметричный трафик

Axborotni to'g'ri va teskari yo'nalishlarda har xil tezlik bilan uzatish. Assimmetrik raqamli abonent liniyasi raqamli ko'p tonli signaldan (DMT) yoki CAP-kodlashdan foydalanib, bitta o'ralgan juft bo'yicha ishlash uchun mo'ljallangan, yuqori tezlikli kira olish kanali. ADSL modemi to'g'ri kanalda 6,144 Mbit/sekundga teng bo'lgan maksimal tezlik bilan uzatishni ta'minlaydi. Teskari kanalda, ma'lumotlarni dupleks rejimda uzatishda, maksimal tezlik 640 Kbit/ sekunddan oshmaydi.

Asimmetrik shifr

ing. - asymmetric cipher

rus. - асимметричный шифр

Shifrlash kaliti deshifrlash kaliti bilan mos tushmaydigan shifr.

Asimmetrik shifrlash

ing. - asymmetric encoding

rus. - асимметричное шифрование

Juft kalitdan foydalaniladigan shifrlash turi. Izoh - Uzatiladigan xabarlar qabul qiluvchining barcha uchun ma'lum bo'lgan ochiq kaliti orqali shifrlanadi. Ammo ma'lumotning shifri sir saqlanadigan shaxsiy kalit bilan ochiladi. Kalidlar matematik nuqtai nazardan shunday bog'langan bo'lishi lozimki, ochiq kalitni bilgan holda yopiq kalitni hisoblash mumkin bo'lmasin. Bu juda ham qulay, lekin asimmetrik shifrlash simmetrik shifrlashga nisbatan juda sekin tezlikka ega.

Asinxron

ing. - asynchronous

rus. - асинхронный

Boshqa jarayonlardan alohida (paralle) ishlaydigan jarayon, sinxron rejimda esa jarayonlar ketma-ket bajarilishini, ya'ni bir jarayon boshqa jarayon tugagandan so'ng bajarilishini bildiradi.

Asinxron aloqa serveri

ing. - asynchronous communications server

rus. - сервер асинхронной связи

Lokal hisoblash tarmog'idagi, foydalanuvchilarga kommutatsiyalanadigan telefon liniyalari orqali tarmoq tashqarisidagi uzellar bilan bog'lanish va asinxron rejimda aloqa o'rnatish uchun ajratilgan liniyalardan foydalanish imkonini beradigan server. Bu server ba'zan chaqiruv/javob serveri yoki modem-server deb ham ataladi.

Asinxron kiritish-chiqarish

ing. - asynchronous input-output

rus. - асинхронный ввод-вывод

Asosiy dasturning bajarilishi bilan parallel bajariladigan kiritish-chiqarish.

Asinxron rejim

ing. - asynchronous mode

rus. - асинхронный режим

Aloqa liniyasining har ikki uchidagi belgilovchi generatorlar avtonom ishlaydigan rejim.

Asinxron signal

ing. - asynchronous signal

rus. - асинхронный сигнал

Ixtiyoriy vaqt onida uzatiladigan, ular o'rtaidagi interval tasodifiy kattalik hisoblanadigan signal.

Asinxron uzatish

ing. - asynchronous transmission

rus. - асинхронная передача

Ma'lumotlar oqimi yaxlitligini ta'minlash maqsadida, simvolning boshlanishi va oxirini belgilash uchun mo'ljallangan start va stop bitlaridan foydalaniladigan ma'lumotlar uzatish usuli. Bunda ma'lumotlar uzatish to'g'riligini nazorat qilish uchun juftlik bitidan ham foydalaniladi.

Asinxron uzatish rejimi

ing. - asynchronous transfer mode (ATM)

rus. - асинхронный режим передачи

Yuqori tezlikli, kommutatsiyalanadigan va multipleksorlaydigan texnologiya. Tovush, video hamda ma'lumotlarni bir vaqtda uzatish uchun 53 byte (5 byte - sarlavha, 48 byte - foydali axborot) o'lchamli yacheykadan foydalanadi. Texnologiya asinxrondir, chunki axborot oqimlari umumiy taymarga bog'liq bo'lmagan holda yuborilishi mumkin.

Asinxron uzilish

ing. - asynchronous system trap

rus. - асинхронное прерывание

Yuzaga kelishi dasturning muayyan nuqtasiga bog'liq bo'lmagan uzilish. Tashqi uzilishlar va boshqa jarayon ishi bilan bog'liq bo'lgan uzilishlar shular jumlasidan.

Asinxron o'zgartirish

ing. - asynchronous mapping

rus. - асинхронное преобразование

Uzatish vaqtida ma'lumotlarning o'zgartirilishi.

Asinxronlik

ing. - asynchrony

rus. - асинхронность

Vaqtning turli onlarida yuz beradigan hodisalar o'rtasida vaqtinchalik bog'lanishlar yo'qligini ko'rsatuvchi alomat.

Asl holiga qayta oladigan displey

ing. - reversible display

rus. - обратимый дисплей

Operator ko'rsatmasi bo'yicha qora fonda yorqin simvollarni yoki, aksincha, yorqin fonda qora simvollarni tiklay oladigan qaytaruvchi ekran.

Asl hujjat

ing. - original document

rus. - подлинный документ

Hujjatning o'zida mavjud bo'lgan yoki biror bir yo'l bilan aniqlangan hujjat tayyorlangan vaqt va joy va/yoki muallif to'g'risidagi ma'lumotlar asl ma'lumotlarga muvofiqligini ko'rsatuvchi hujjat.

Asl marka tushirilgan markalangan badiiy pochta konverti (varaqchasi)

ing. - artistic marked postal envelope

(card) with original stamp

rus. - художественный маркированный

почтовый конверт (карточка) с

оригинальной маркой

Bosmaxona usulida pochta markasi tasviri tushirilgan markalangan badiiy pochta konverti bo'lib, pochta markasi ushbu konvert (varaqcha)dan alohida chiqarilmagan.

Asllilik

ing. - figure of merit

rus. - добротность

1. Antenna kuchaytirish koeffitsiyentining

qabul qilish chastotasida stansiyaning shovqin temperaturasiga nisbati.

Izoh - Asllilik radiostansiyaning qabulda samarali ishlashini tavsiflaydi. Bu ko'rsatgich boshqa teng sharoitlarda qancha yuqori bo'lsa, qabul qiluvchi antenaning kuchaytirish koeffitsiyenti shuncha katta va kiruvchi shovqinlarning darajasi shuncha kam bo'ladi.

2. Antenna kuchaytirish koeffitsiyentining stansiyaning shovqin temperaturasiga nisbati (G/T asllilik sifatida ma'lum).

Asosiy (birlamchi) noreal rang

ing. - initial nonphysical colour

rus. - основной (первичный)

нереальный цвет

Ranglilik diagrammasida spektral va qirmizi rang chiziqlari bilan chegaralangan maydon tashqarasida nuqta bilan ifodalanadigan asosiy (birlamchi) rang.

Asosiy daraja interfeysi

ing. - basic rate interface

rus. - интерфейс базового уровня

Ma'lumotlar uzatishning asosiy tezligiga yo'naltirilgan interfeys.

Asosiy dastur

ing. - main program

rus. - основная программа

Dastur ishga tushirilganda boshqaruvni oladigan va boshqa protseduralarni chaqiradigan protsedura.

Asosiy funksional profil

ing. - basic functional profile

rus. - базовый функциональный профиль

Bir nechta o'zaro bog'liq pog'onalarni o'z ichiga olgan va o'zaro ta'sir sohasining faqat bir qism pog'onalari protokollari bilan belgilanadigan funksional profil. Asosiy funksional profil, uning asosida yaratiladigan to'liq yoki chala funksional profilga poydevor bo'ladi, shu sababli mustaqil ahamiyatga ega emas.

Asosiy hujjat

ing. - baseline document

rus. - базовый документ

Konfiguratsiyani boshqarish ostidagi ishchi mahsulotni belgilaydigan tizimli yoki dasturiy hujjat. Masalan: dizayn spetsifikatsiyalari, talablar spetsifikatsiyalari, tizimning texnik xarakteristikalari.

Asosiy kadr

ing. - key frame

rus. - ключевой кадр

Barcha videoaxborot siqilgan shaklda taqdim etilgan videokadr.

Asosiy kross

ing. - main cross-connect

rus. - главный кросс

Apparatxonadagi magistral, gorizontal kabel-larni hamda aktiv uskuna kabellarini kommutatsiyalovchi kross.

Asosiy ma'lumotlar massivi

ing. - basic data array

rus. - базовый массив данных

Mashina o'qiy oladigan tashuvchilardagi axborot. U ma'lumotlar bankining asosi bo'lib ma'lumotlarni ta'riflashning yagona tili talablariga muvofiq tashkil etiladi.

Asosiy muhandislik obyekti

ing. - basic engineering object

rus. - базовый инженерный объект

Taqsimlangan infratuzilmaning qo'llab-quvvatlanishi talab etiladigan muhandislik obyekti.

Asosiy (ona) plata

ing. - mainboard

rus. - материнская плата

Shaxsiy kompyuterning, protsessor, tezkor xotira qurilmasi asosiy kiritish-chiqarish portlari va kengaytirish shinalarining ajratgichlari joylashtiriladigan asosiy platasi.

Asosiy parol

ing. - main password

rus. - главный пароль

1. Parollarning ma'lum bir to'plami uchun umumiy bo'lgan o'zak so'z.

2. Parollar katalogini muhofaza qilish uchun mo'ljallangan parol.

Asosiy plata

ing. - mainboard

rus. - основная плата

Apparatning, masalan kompyuterning asosiy bloklari joylashtiriladigan tutib turadigan (ona) plata-shassi.

Asosiy polosada kanali

ing. - baseband channel

rus. - основополосный канал

Signal modulyatsiya qilinmasdan uzatiladi-

gan fizik kanal. Eng soddavo'sitalar: o'ralgan juft yoki yassi ekranlanmagan kabel asosida yaratiladi. Ko'rilayotgan kanalning nomi asosiy polosada signali, ya'ni modulyatsiyasiz, asosiy polosada (kenglikda) uzatilayotgan signal nomidan kelib chiqqan.

Asosiy polosada signali

ing. - baseband signal

rus. - основополосный сигнал

Dastlabki shaklda, modulyatsiya bilan o'zgartirilmay, uzatilayotgan signal.

Asosiy rang

ing. - primary colour

rus. - основной цвет

Muvofiq siljيتishda, kamida ma'lum doirada turli ranglarni tiklashga imkon beradigan uchta asosiy rang omillaridan biri.

Asosiy rang maydoni

ing. - colour field, primary colour field

rus. - поле основного цвета

Asosiy ranglardan biridagi yoyishda hosil qilinadigan maydon.

Asosiy rang signali

ing. - basic color signal

rus. - сигнал основного цвета

Televideniye bo'ylab uzatiladigan, sezgirlikning muayyan spektral xarakteristikasiga muvofiq vaznlangan obyektning energetik xarakteristikalarini aks ettiradigan elektr signali.

Izoh - Odatda, bu signallar standart qizil (R), yashil (G) va ko'k (B) asosiy ranglarga mos keladi.

Asosiy rangdagi tasvir

ing. - primary colour picture

rus. - изображение в основном цвете

Tasviri asosiy ranglardan birini yoyishda tiklash.

Asosiy raqamli kanal

ing. - basic digital circuit; basic digital channel

rus. - основной цифровой Канал

Signallarni uzatish tezligi 64 kbit/s bo'lgan namunaviy raqamli uzatish kanali.

Asosiy reliz

ing. - major release

rus. - основной релиз

Dasturiy mahsulotning, oldingi versiyalariga qaraganda jiddiy o'zgartirishlar qilingan versiyasi. Odatda X.0 kabi raqamlanadi.

Asosiy simvol

ing. - basic symbol

rus. - основной символ

Jarayon yoki ma'lumotlar tashuvchining shakli yoki aniq xarakteri noma'lum bo'lganda yoki haqiqiy axborot tashuvchini aks etirish zarurati bo'lmaganda foydalaniladigan simvol.

Asosiy taqsimlash shchiti

ing. - main distribution frame (MDF)

rus. - главный распределительный щит

Tegishli himoya qurilmalariga ega tashqi kabellar hamda SHATS liniyasi elementlariga boradigan ichki kabellar ulanadigan shchit. O'zaro birikish ulanish bloklari o'rtasidan o'tuvchi tutashtirgich yordamida amalga oshiriladi.

Asosiy tarmoq

ing. - core network

rus. - базовая сеть

Abonent ma'lumotlarini saqlash uchun mo'ljallangan va ulanishlar o'rnatilishi, abonentlarni autentifikatsiya qilish, taqdim etilgan aloqa xizmatlari uchun to'lovni hisoblash uchun javob beradigan tarmoq.

Izoh - Tayanch tarmoq turli elementlarni ichiga oladi, biroq ularning ichida asosiyi markaziy kommutator va ma'lumotlar bazasi hisoblanadi.

Asosiy tezkor xotira

ing. - base random access memory

rus. - основная оперативная память

Kompyuterlardagi tezkor xotira qurilmasining asosiy xotirasi. Dastlabki 640 kB (655 360 B)ni egallaydi. Tezkor xotira qurilmasi ichidagi dastur xotira qurilmasidan farqli ravishda, ta'minot uzilganda yo'q qilinadi.

Asosiy tezlikda kira olish

ing. - basic rate access (BRA)

rus. - доступ на основной скорости

Abonentlarni N-ISDN raqamli tarmog'iga BRI interfeysi bilan aniqlangan (2B+D) asosiy tezlikda kira olish protsedurasini qat'iy belgilovchi protokol.

Asosiy tezlikdagi ISDN interfeysi

ing. - ISDN base rate interface

rus. - интерфейс ISDN на базовой скорости

Ovoz yoki ma'lumotlar uzatish uchun ikki-

ta 64 kbit/s (B Channel deb nomlanuvchi) kanalni va 2B+D boshqaruv signallarini uzatish uchun bitta 16 kbit/s (D Channel deb nomlanuvchi) kanalni ta'minlaydigan interfeys.

Asosiy tezlikli uzatish interfeysi

ing. - primari rate interface

rus. - интерфейс передачи с основной скоростью

Asosiy foydalanish ISDN-interfeysi. Asosiy foydalanish vositalari bitta D-kanal 64 kbit/s plyus 23 (T 1) yoki 30 (E 1) V - tovush va ma'lumotlar uzatish kanallarini o'z ichiga oladi.

Asosiy traktga qayta ulash

ing. - changeback

rus. - переключение на основной тракт

Nosozliklar bartaraf etilgandan so'ng qurilma boshlang'ich ishchi konfiguratsiyasining tiklanishi.

Asosiy tus

ing. - main tone

rus. - основной тон

Asosiy chastotaning birorta garmonik bo'lmagan tebranish spektridagi garmonik tebranishi.

Asosiy xotira

ing. - main storage

rus. - основная память

Tezkor xotira qurilmasining tezkor xotirasi. Asosan bu atama meynfreym va superkompyuterlar tezkor xotira qurilmasiga nisbatan qo'llaniladi.

Asosiy xotira qurilmasi

ing. - main storage device

rus. - основное запоминающее устройство

Qar.: Tezkor xotira qurilmasi.

Asosiy yaprog, antenna yo'nalganlik

diagrammasining asosiy yaprog'i

ing. - main-lobe, antenna main-lobe

rus. - главный лепесток, главный лепесток диаграммы направленности антенны

Antenna yo'nalganlik diagrammasi yaprog'i, uning doirasida antenna nurlanishi (qabul qilish) maksimal bo'ladi.

Asosiy yuklovchi yozuv

ing. - master boot record (MBR)

rus. - основная загрузочная запись

Diskning dastlabki sektorida joylashgan, uning fizik va mantiqiy tuzilishi to'g'risida ma'lumot saqlovchi jadval. Agar bu yozuv buziladigan bo'lsa, operatsion tizim yuklanmaydi.

Asosiy chastota

ing. - main frequency

rus. - основная частота

Biror bir davriy tebranish, lekin garmonik bo'lmagan tebranish, davriga mos chastota (ya'ni, shakli bo'yicha sinusoidal tebranihdan farq qiladigan tebranishlar).

Asosli son

ing. - based integer

rus. - число с основанием

Sanoq tizimi ko'rsatilgan holda, sonli qiymatni yozish. Biror asos qiymatga nisbatan surilish bilan taqdim etilgan butun o'zgaruvchi (masalan, 1917 dan 1999 gacha bo'lgan son 0 dan 82 gacha bo'lgan sonlar bilan ifodalanishi mumkin).

Assembler

ing. - assembler

rus. - ассемблер

Quyida daraja kompyuter dasturlash tilining nomi va bu tilda yozilgan dasturlarni kompyuterining mashina kodiga aylantiradigan dastur (translyator).

Assembler tili

ing. - assembler language

rus. - язык ассемблера

Eng quyi darajadagi dasturlash tili, bunda dasturchi protsessorning ishini bevosita boshqaradigan yo'riqnomalar, shuningdek, odam idrok etishi uchun qulay shaklda yozilgan mashina komandalarining o'zini yozadi.

Assemblerlash

ing. - assembling

rus. - ассемблирование

Dasturni assembler tilidan mashina kodiga translyatsiya qilish jarayoni.

Assotsiativ obyekt

ing. - associative entity

rus. - ассоциативный объект

Boshqa bir obyektlar o'rtasidagi munosa-

batlarni taqdim etish uchun foydalaniladigan obyekt.

Assotsiativ sinf

ing. - associative class

rus. - ассоциативный класс

Ko'plab munosabatlarni hal etish uchun kiritilgan turkum.

Assotsiativ xotira

ing. - associative memory

rus. - ассоциативная память

Ma'lumotlarning tanlanishi, ularning manzillari bo'yicha emas, balki bu ma'lumotlar bilan assotsiatsiyalangan qiymatlar bo'yicha amalga oshiriladigan xotira qurilmasi.

Assotsiatsiya

ing. - association

rus. - ассоциация

Protokol obyektlari (yoki protokol obyekti va utib oluvchi) o'rtasida, hisoblashga oid muayyan hamkorlikni qo'llab-quvvatlaydigan protokollar ayirboshlashga bog'liq bo'lmagan holda o'rnatiladigan munosabatlardir.

Assotsiatsiyalarni boshqarish obyekti

ing. - association management facility

rus. - объект управления ассоциациями

Protokol obyektlari o'rtasida aloqa boshqarilishini ta'minlaydigan xizmat primitivlari to'plami.

Asta-sekin yomonlashuv

(raqamli televideniya)

ing. - graceful degradation

rus. - постепенное ухудшение

(в цифровом телевидении)

Raqamli televideniya tizimining signal/shovqin nisbatini kamaytirib shikastlanmagan tasvirdan yaroqsiz tasvirgacha sifatning muntazam pasayishini ta'minlash xususiyati. Izoh - Asta-sekin yomonlashuvga uzatish xatosiga ma'lumotlar oqimi chidamliligining turli darajalarini ta'minlab, raqamli kodlash va/yoki modulyatsiya maxsus shakllaridan foydalanib erishish mumkin.

Ataylab buzish

ing. - preemphasis

rus. - преднамеренное искажение

Chastotalarning bir sohasidagi energiyani boshqa sohasidagi energiyaga nisbatan

ko'tarishda ifodalanadigan, signal normal shaklining ataylab o'zgartirilishi.

Ataylab (qasddan) qilingan xato

ing. - intentional error

rus. - преднамеренная

(умышленная) ошибка

Dastur yoki ma'lumotlarga qasddan kiritilgan xato.

Ataylab qilinmagan xalaqitlar

ing. - unintended interference

rus. - непреднамеренные помехи

Turli radioelektron vositalarning ishlashidan yuzaga keladigan tasodifiy xalaqitlar.

Atmosfera xalaqitlari

ing. - atmospheric handicaps

rus. - атмосферные помехи

Radioqabulqilishda atmosferada yuz beradigan elektr jarayonlarning qabul qiluvchi antennaga ta'sir qilishi bilan bog'liq xalaqitlar.

Atom

ing. - atom

rus. - атом

LISP dasturlash tilida atomlar – bu, simvollar va sonlar to'plami, ya'ni birmuncha murakkab tuzilmalarni tashkil qiladigan eng oddiy elementlardir. Ro'yxatlar atomlardan iborat bo'ladi. Masalan, «Men musiqa tinglayapman» ifodasi – bu, uch atomdan iborat ro'yxatdir.

Atomar operatsiya

ing. - atomic operation

rus. - атомарная операция

Parallel jarayonlardan biri operatsiyani bajarishni boshlagan bo'lsa, boshqa hech qanday jarayon u tugatmaguncha o'sha ma'lumotlar bo'yicha operatsiyalarni bajarishni boshlay olmaydigan operatsiya.

Atomarlik

ing. - atomicity

rus. - атомарность

Operatsiyaning uzluksiz xossasi. Atomarlik operatsiya butunlay uzluksiz bajariladi (yoki bajarilish rad etiladi). Atomarlik ko'p protessorli kompyuterlarda (hamda ko'p karrali operatsion tizimlarda) katta ahamiyatga ega, chunki ajratilmaydigan resurslarni ishlatishda albatta atomarlik bo'lishi shart.

Atribut

ing. - attribute

rus. - атрибут

1. Obyektning holatini, tashqi ko'rinishini yoki boshqa jihatlarini tavsiflash uchun foydalanilishi mumkin bo'lgan ushbu obyektning xarakteristikasi yoki xususiyati.

2. Qandaydir axborot birligining qiymatlar domeniga beriladigan noyob nomi.

Atribut sertifikat

ing. - attribute certificate

rus. - сертификат атрибута

Atributlarni berish organining raqamli imzoriga ega bo'lgan, atributlarning ba'zi qiymatlarini bu atributlarning egasi to'g'risidagi identifikatsion axborot bilan bog'laydigan ma'lumotlar tuzilmasi.

Atribut tanlash

ing. - attribute sampling

rus. - выбор атрибута

Ko'rib chiqiladigan birliklarning har birida qandaydir xarakteristika (atribut) borligini (yoki yo'qligini) belgilashdan iborat, sifatini o'lchash usuli.

Atributlar beruvchi organ

ing. - attribute authority

rus. - орган по присвоению атрибутов

1. Atributlar sertifikatlarini berish yo'li bilan vakolatlar belgilovchi organ.

2. Bitta yoki bir nechta obyekt atributlar sertifikatlarini tuzish va imzolanishini ishonib topshiradigan obyekt.

Attenyator

ing. - attenuator

rus. - аттенюатор

O'zi orqali o'tadigan signalning ohista yoki diskret susayishini ta'minlaydigan qurilma.

Attestatlash

ing. - attestation

rus. - аттестация

Axborotlashtirish obyektining davlat standartlari talablariga, sertifikatlash bo'yicha davlat organlari tomonidan, ularning o'z vakolatlari doirasida tasdiqlangan axborot muhofazasi bo'yicha boshqa normativ hujjatlar talablariga muvofiqligini tasdiqlash bo'yicha faoliyat. Attestatlash axborotlashtirish obyektining egasiga axborotni, axborot

xavfsizligi darajasiga mos keluvchi maxfiylik darajasida qayta ishlash huquqini beradi.

Audio disk

ing. - audio CD

rus. - звуковой компакт-диск

Yozish uchun tovush yo'lkasi bo'lgan kompakt-disk. 74 minut eshittirish davomiyligidan iborat. U na faqat kompyuter, balki maxsus proigrivatel yordamida ham o'qiladi.

Audio quyi eltuvchi

ing. - audio subcarrier

rus. - аудиоподнесущая

Audio signalni tasvir signali bilan birgalikda uzatishda foydalaniladigan chastota. Stereotovush yoki tovush jo'rligining bir nechta tilda uzatilishida kanalda bir nechta audio quyi eltuvchi uzatiladi. Ular doim videosignal spektridan yuqorida joylashadi. Ularning aniq joylashishi, birinchi navbatda, videosignal polosasining kengligiga bog'liq bo'ladi. Videosignalni uzatishning turli standartlarida audio quyi eltuvchilar televizion signal spektrida 5 MHz dan 8,8 MHz gacha diapazonda joylashishi mumkin. Stereojuftlar ko'proq 180 kHz chastotalar farqi bilan uzatiladi.

Audio (tovushli)

ing. - audio

rus. - аудио (звуковой)

Tovush bilan ishlash uchun mo'ljallangan dasturlar yoki texnik qurilmalar.

Audiosignal oraliq chastotasi polosasining kengligi

ing. - bandwidth of intermediate frequency of audio signal

rus. - ширина полосы промежуточной частоты аудиосигнала

Demodulyator kirishiga audiosignalni o'tkazadigan audio quyi eltuvchi atrofidagi chastota spektrining polosasi. Oraliq chastotalar polosa kengligiga bo'lgan standartlar 110 kHz dan 600 kHz gacha diapazonda o'zgaradi.

Audiovideografiya

ing. - audiovideography

rus. - аудиовидеография

Harf-raqamli, harf-grafik tasvirli yoki tovush signallari bilan birgalikdagi harf-fotografik qayta tiklashdan iborat audiovizual tizim.

Audiovizual asar

ing. - audiovisual product

rus. - аудиовизуальное произведение

O'zaro bog'liq kadrlarning (tovush jo'rligida yoki tovush jo'rligisiz) belgilangan tartibdan iborat bo'lgan, tegishli texnik vositalar yordamida ko'rish yoki eshinish (tovush jo'rligida bo'lsa) orqali qabul qilish uchun mo'ljallangan asar. Audiovizual asarlar ichiga, ularning dastlabki yoki keyingi saqlanishidan qat'iy nazar, kinematografik asarlar va kinematografiya vositalari orqali taqdim etiladigan barcha asarlar (tele- va videofilmlar, diafilmlar, slaydfilmlar va shu kabilar) kiradi.

Audiovizual hujjat

ing. - audiovisual document

rus. - аудиовизуальный документ

Tasviriy va tovushli axborotni oz ichiga olgan hujjat.

Audit

ing. - audit

rus. - аудит

1. Auditning kelishilgan mezonlarini bajarish darajasini aniqlash uchun audit dalillari va ularning obyektiv bahosini olishning muntazam, mustaqil va hujjatlashtirilgan jarayoni.

Izoh - Audit ichki, tasbqi, qo'shma yoki kompleks bo'lishi mumkin.

2. Tizim muhofazalanganligining kundalik holatini belgilash maqsadida tizim jurnali (audit jurnali) yozuvlarini olish va tahtil qilish jarayoni.

3. Avtomatlashtirilgan tizim va uning barcha tashkil etuvchilarini, tizim xavfsizligining holatini aniqlash, uning amaldagi qonunchilik talablariga va tashkilotning tashkiliy-idora qilish hujjatlariga muvofiqligini aniqlash maqsadida, ekspertiza qilish.

Audit jurnali

ing. - audit trail

rus. - журнал аудита

1. Xavfsizlik auditini o'tkazishda foydalanish maqsadida o'planadigan ma'lumotlar.

2. Tizimda amalga oshiriladigan tranzaksiyalar to'g'risidagi yozuvlar majmui. Tizimda axborotning qayta ishlash jarayonini hujjatlashtiradi, tranzaksiyalarning yuzaga kelish manbalarini va tizim tomonidan ularning bajarilish ketma-ketligini aniqlash imkonini beradi.

Auditoriya

ing. - audience

rus. - аудитория

Tashrif buyuruvchilarning umumiy ta'rif. Ular uchun muayyan sayt, portal yoki Internetning boshqa resursi mo'ljallangan. Resursni namoyish etish uslubi auditoriya xususiyatiga bog'liq, auditoriya hajmi esa Internet loyihasi muvaffaqiyatining muhim o'lchovidir.

Auditoriyani o'rganish

ing. - audience research

rus. - изучение аудитории

Potensial foydalanuvchilarni so'roqlash, uning integral va individual natijalarini tahlil qilish jarayoni.

Autentifikator

ing. - authenticator

rus. - аутентификатор

1. Foydalanuvchining farqlovchi belgisini ko'rsatuvchi autentifikatsiya vositasi.

Izoh - Qo'shimcha kodli so'zlar, biometrik ma'lumotlar va foydalanuvchining boshqa farqlovchi belgilari autentifikatsiya vositalari bo'lishi mumkin. Ular elektron hisoblash mashinasiga displey klaviyurasidan, identifikatsion kartadan yoki biometrik ma'lumotlarga qarab autentifikatsiya qilishning maxsus qurilmalari yordamida kiritiladi.

2. Xabarga qo'shilgan, asimmetrik kriptografik algoritmdan foydalanib shifrlangan hamda xabarning yaxlitligini va jo'natuvchisining haqiqiylikini tekshirish uchun xabarni saqlash, qayta ishlash va uzatish jarayonida foydalaniladigan ma'lumotlar bloki.

Autentifikatsion ma'lumotlar

ing. - authentication data

rus. - аутентификационные данные

Foydalanuvchining taqdim etilgan identifikatorini verifikatsiyalashda qo'llaniladigan axborot.

Autentifikatsion vektor

ing. - authentication vector

rus. - аутентификационный вектор

Mobil stansiyaning autentifikatsiya qilishda qo'llaniladigan parametrlarning majmui, masalan GSM da triplet va UMTS da kvintet.

Autentifikatsiya almashinsh

ing. - authentication exchange

rus. - обмен аутентификацией

Axborot almashinuv yo'li bilan qandaydir

mantiqiy obyektning haqiqiylikini tasdiqlash uchun mo'ljallangan mexanizm.

Autentifikatsiya axboroti

ing. - authentication information

rus. - информация аутентификации

1. Mantiqiy obyekt tomonidan taqdim etilgan identifikatsion axborotning ishonchlilikini aniqlash uchun foydalaniladigan axborot.

2. Foydalanuvchi shaxsining haqiqiylikini aniqlash uchun foydalaniladigan axborot.

Autentifikatsiya qilingan identifikatsiya

ing. - authenticated identity

rus. - аутентифицированная идентификация

Autentifikatsiya qilish yo'li bilan tasdiqlanadigan erkin foydalanish administratorining farqlovchi identifikatori.

Autentifikatsiya qilish

ing. - authentication

rus. - аутентификация

1. Mantiqiy obyekt tomonidan taqdim etilgan identifikator haqiqiylikiga ishonch hosil qilinishini ta'minlash.

2. Foydalanuvchining (tarmoq abonentining, xabar jo'natuvchining), dastur, qurilma yoki ma'lumotlarning (axborotning, olinadigan xabarning, kalitning) haqiqiylikini belgilash protsedurasi.

Autentifikatsiya qilish kaliti

ing. - authentication key, A-KEY

rus. - ключ аутентификации

1. Mobil aloqa qurilmasi xotirasida saqlanadigan noyob kodli so'z. USDC va CDMA-450 tarmoqlarida shifrlash kalitlarini autentifikatsiya qilish va generatsiyalash uchun ishlatiladi.

2. Abonentni autentifikatsiya qilish uchun ishlatiladigan yopiq yoki ochiq shifrlash kaliti. Radiotarmoqning har bir abonent terminalni initsializatsiya qilishda dasturlashtirilgan individual autentifikatsiya qilish kalitiga ega bo'ladi.

Autentifikatsiya qilish kodi

ing. - authentication code

rus. - код аутентификации

Maxfiy kalitdan foydalanib ma'lumotlardan olinadigan va saqlanadigan yoki telekommu-

nikatsiyalar kanali orqali uzatiladigan ma'lumotlarning o'zgartirilish faktini aniqlash maqsadida, ma'lumotlarga qo'shiladigan qat'iy uzunlikdagi kod (imitoqo'shimcha).

Autentifikatsiya qilish markazi

ing. - authentication center

rus. - центр аутентификации

Mobil aloqa tarmog'ida konfidensial axborot almashinish yuzasidan javobgar bo'lgan va ruxsat etilmagan tarzda foydalanishdan muhofaza qilinishni ta'minlaydigan tarmoq uskunasi.

Autentifikatsiya qilish sertifikat

ing. - authentication certificate

rus. - сертификат аутентификации

Sertifikatlash organi tomonidan kafolatlangan va obyektning identifikatsiya qilinishini ta'minlash uchun foydalanilishi mumkin bo'lgan xavfsizlik sertifikat.

Autentifikatsiya qilish xizmati

ing. - authentication service

rus. - услуга аутентификации

Obyekt yoki subyektni identifikatsiyalash, aslida ular tomonidan bayon qilingan identifikatsiya ekanligining dalilini ko'rsatuvchi xizmat.

Izoh - Amaldagi subyektni ta'minlash uchun identifikatsiya maqsadlariga bog'liq ravishda quyidagi autentifikatsiya turlari talab qilinishi mumkin: foydalanuvchini autentifikatsiya qilish, bitta rang obyektlarini autentifikatsiya qilish, ma'lumotlar manbaini autentifikatsiya qilish.

Autentifikatsiyani boshqarish maydoni

ing. - authentication management field

rus. - поле управления аутентификацией

Xabarning autentikligini tekshirish uchun qo'llaniladigan ma'lumotlar maydoni.

Autentifikatsiyaning

ulanadigan modullari

ing. - pluggable authentication modules

rus. - подключаемые модули

аутентификации

Qar.: PAM.

Autentik elektron hujjat

ing. - authentic electronic document

rus. - аутентичный электронный документ

Haqiqiyiligini ushbu hujjat yaratuvchisi (jo'natuvchisi)ning elektron raqamli imzosini

autentifikatsiya qilish yordamida tasdiqlash mumkin bo'lgan elektron hujjat.

Avariya signalizatsiyasi

ing. - alarming

rus. - аварийная сигнализация

Datchik va qurilmalar majmui. Ularning yordamida ishlayotgan tizim holati ustidan nazorat amalga oshiriladi, yorug'lik va tovush signallarini uzatish orqali nosozlik to'g'risida xabar beriladi.

Avariya uzatgichi

ing. - emergency transmitter

rus. - аварийный передатчик

Kema yoki samolyotdagi maxsus radiouzatgich. Avariya holatlarida avariya uzatgichi avtomatik ravishda yoki qo'l bilan ulanib, bir vaqtning o'zida uzatgichni pelenglash va avariyaga uchragan obyekttni izlash uchun xizmat qiluvchi halokat signallarini uzatadi.

Avariyaviy damp

ing. - disaster dump

rus. - аварийный дамп

MS Windows operatsion tizimlarida, kritik xatolik ro'y bergan paytda («o'limni anglatuvchi ko'k ekran» paydo bo'lganda), saqlanmay qolgan ma'lumotlarni tiklash maqsadida, tezkor xotiradagi va swap (podkachka) faylidagi ma'lumotlarni diskka yozib qo'yish.

Avariyaviy tugallanish

ing. - abnormal end

rus. - аварийное завершение

Ichki xatolik yoki foydalanuvchining noto'g'ri harakatlari oqibatida, operatsion tizimning yoki dasturning ishlashdan to'xtashi. Izoh - Bunday holatlarda ko'pincha kompyuterni yoki ilovani qayta yuklash kerak bo'ladi. Windows operatsion tizimida «o'limni anglatuvchi ko'k ekran» avariyaviy tugallanishning standart ko'rinishi hisoblanadi.

Avatar

ing. - avatar

rus. - аватар

Foydalanuvchini virtual dunyoda ifodalovchi grafik interaktiv obyekt.

Avtobelgilash

ing. - autolayout

rus. - авторазметка

Operatsion tizimlarning o'rnatish vaqtida